TOLSTOJ O MUHAMMEDU

sallallahu alejhi ve sellem

Dugo skrivana knjiga

Libris

Naslov izvornika

TOLSTOY
Ünlü Rus Yazarin Islam Peygamberi Ile Ilgili Kayip Risalesi
Hz. MUHAMMED

©2005, Karakutu Yayinlari

PRIJEVOD S RUSKOG NA AZERI-TURSKI

Prof. dr. Telman Hurşidoğlu Aliyev
Vakif Tehmezoğlu Halilov

PRIJEVOD S AZERI-TURSKOG NA TURSKI
Arif Arslan

Baskı ve Cilt
Derya Mücellit San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/80
Topkapı / Zeytinburnu - İstanbul
Tel: +90 212 501 02 72 Fax: +90 212 480 09 14
E-mail: deryamucellit@hotmail.com

Libris d.o.o Türkiye içerisinde temsilcisi bulunmamaktadır.

Izdavač:

Libris d.o.o.
Antuna Hangija 115
Sarajevo,
tel /fax: 033 655 687
e-mail: libris@bih.net.ba.

Za izdavača:
Said KATICA

Recenzent prijevoda na bosanski
mr. Orhan Bajraktarević

Urednik:
Izedin Šikalo

TOLSTOJ

POSLANICA SLAVNOG RUSKOG PISCA O PEJGAMBERU

MUHAMMEDU
(SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM)

Dugo skrivana knjiga

S turskog prevela:
Ramiza Smajić

LIBRIS, Sarajevo, 2006./1427.god.po H.

"Muhammed se nikad nije slagao s kršćanskim shvatanjima. Za njega čovjek nije mogao biti Bog, niti se sam poistovjećivao s Allahom. Za muslimane nema drugog boga osim Allaha, a Muhammed je Njegov poslanik. U tome nema ništa zagonetno i tajnovito."

Lav Nikolajevič Tolstoj

predgovor izdanju na bosanskom jeziku

KNJIŽEVNO DJELO LAVA NIKOLAJEVIČA TOLSTOJA

Lav Nikolajevič Tolstoj rodio se 1828. godine u Jasnoj Poljani. Svoje stvaralaštvo započeo je izvan književnih udruženja i redakcija časopisa. Njegovo prvo obimnije djelo – trilogija *Djetinjstvo, Dječaštvo i Mladost* (1851-1856.) pobudilo je interesovanje književne kritike i širokog kruga čitalaca. U ovoj trilogiji Tolstoj, kroz vlastito poimanje moralnih i duhovnih vrijednosti, nastoji spoznati svijet u sebi i izvan sebe. Prateći "dijalektiku duše" mladog ruskog plemića, pisac traga za odgovorima na složena moralna i socijalna pitanja. Grof i aristokrata po porijeklu, Tolstoj najviše vremena provodi među običnim ljudima i seljacima u Jasnoj Poljani, baveći se prosvjetiteljskim radom i pisanjem brojnih članaka i rasprava u kojima izlaže smjeloj i oštroj kritici društveni poredak i klasu kojoj i sam pripada. Neophodnost preporoda ruskog društva pisac vidi u njegovom moralnom usavršavanju i "neprotivljenju zlu nasiljem".

Već svojim prvim djelima Lav Tolstoj izaziva različite i burne reakcije na estetskom, idejnom i moralnom planu. Na brojne napade književnih kritičara, režimskih filozofa i čuvara tadašnjeg društvenog poretka, koji nisu bili dorasli njegovom geniju, Tolstoj odgovara snagom

svojih novih i sve značajnijih djela. Iz štampe izlazi ciklus novela pod naslovom Sevastopoljske priče (1855.). I u ovom djelu pisac postavlja brojna moralno-etička pitanja, naročito ruskih oficira i vojnika u Krimskom ratu. Slijede novele Krajcerova sonata i Poslije bala. U prvoj pisac nastoji proniknuti u psihologiju umjetnosti, a u noveli Poslije bala oslikava ispraznost i moralnu krizu viših krugova.

U stalnom traganju za spoznajom svijeta i smislom čovjekova života, u novelama Tri smrti i Smrt Ivana Iljiča Tolstoj dovodi pred lice smrti predstavnike različitih socijalnih slojeva. Njihovo razmišljanje o smrti prati autorova dilema: je li smrt uistinu kraj čovjekovog postojanja.

Nakon niza novela i povijesti, koje su imale snažan odjek u ruskoj stvarnosti toga vremena, iz štampe izlazi najznačajnije Tolstojevo djelo – roman-epopeja Rat i mir (1864.-1869.). U romanu se smjenjuju upečatljive panorame velikih bitaka (Austerlic i Borodino) i opisi salona ruske aristokratije, portreti Kutuzova i Napoleona, Bolkonskog i Bezuhova, kapetana Tušina i seljaka Karatajeva. Tolstoj prikazuje njihov život u ratu i u predasima mira. Sudbine junaka romana prepliću se tako da i aristokrati, poput običnih ljudi, postaju samo pijuni u kovitlacu historije. Pisac teži proniknuti u život svakog od junaka i istovremeno pružiti vjeran historijski presjek svih važnijih događaja. I ovom romanu Tolstoj je na strani običnog, moralnog i hrabrog čovjeka iz naroda. U invaziji na Rusiju Napoleon nije poražen genijalnošću cara i generala, nego zahvaljujući herojskim vrlinama običnog ruskog vojnika.

Rat i mir je roman najsloženije strukture: historijski roman i porodična hronika, filozofski roman i psihološki roman u jednakoj mjeri, roman-epopeja i roman-drama. Po mišljenju mnogih pisaca i književnih analitičara Rat i mir je najznačajniji roman ikada napisan.

Roman Ana Karenjina (1873.-1877) porodična je hronika s dubokom psihološkom analizom braka i porodice. To je hronika tragične ljubavi: Sve sretne porodice srećne su na isti način, a svaka nesrećna porodica nesrećna je na svoj način". Ana Karenjina ne nalazi sreću u životu s mužem, visokim činovnikom carske vlade, ukalupljenim i nesposobnim za sponatanu senzualnu ljubav, ali ni sa mladim i privlačnim gardijskim oficirom, vronskim. Ona je, na zaprepaštenje i osudu muža, rodbine, prijatelja i društvenog kruga u kojem živi, napustila porodicu, čak i sina. No, kada su ljubavnici – Ana i Vronski prekoračili bračne kanone i utvrđene životne norme, shvatli su da tjelesna ljubavna veza nije dovoljna za potpunu bračnu sreću. Ni sam Tolstoj u svom ličnom životu nije uspio da nađe taj čarobni štap sreće i bračne harmonije: jedne hladne jesenje noći napustio je svoj dom i završio život na željezničkoj stanici u malom mjestu Ostapovo.

Siže Tolstojevog romana Uskrsnuće (1889.-1899.). objedinjuje motive i teme odnosa gospodara i sluge, moralnog pada i mogućnosti iskupljenja, vlasti i birokratije, na jednoj strani, i običnog naroda, na drugoj, hrišćanske crkve i plemićkog pokajanja.

Tolstoj je napisao i nekoliko drama. U drami Carstvo mraka daje sliku ruskog sela, a u dramskom djelu živi leš žigoše parazitski život viših krugova.

Tolstojevo stvaralaštvo imalo je snažan utjecaj na čitavu evropsku književnost. Po značaju svoga književnog djela, po svom moralnom liku i životnoj sudbini L.N. Tolstoj jeste izuzetna pojava u evropskoj i svjetskoj književnosti. Njegova djela Rat i mir, Ana Karenjina, Uskrsnuće, Polikuška, Hadži Murat i druga prevedena su na 108 jezika i objavljena u preko 220 miliona primjeraka. Prema Tolstojevim djelima snimljeni su brojni filmovi. Većina je adaptirana za

pozorište, TV i radio. Izvršio je snažan utjecaj na doba u kojem je živio i na svoje savremenike, među kojima i na takvu historijsku figuru kao što je Ghandi. Francuski književni kritičar Lirondel zapisao je da bi bilo zamorno nabrajati sva ugledanja na "Rat i mir", "Anu Karenjinu" i "Hadži Murata", a Anatol Frans je priznao: "Tolstoj je učitelj svih nas u slikanju karaktera i potajnih tokova ljudske duše."

U čemu je snaga Tolstojevog djela? Odakle ta univerzalna privlačnost i neprolazna aktuelnost njegovih djela? Pišući o Rusiji svoga doba, Tolstoj je govorio o svijetu. Vremenske koordinate XIX stoljeća u njegovim djelima razmiču svoje granice do svevremenosti. Uvijek će i svuda biti relativno sretnih i nesretnih porodica, kao u "Ani Karenjinoj". Uvijek će biti ljudi zanosno odvažnih i vjernih poput Hadži Murata. "Silni Rus", piše Matoš", "dao je začuđenom svijetu dvije epopeje: epopeju rata, krvavog rata na bojištu (Rat i Mir) i tihog rata koji se zove *moderni brak*." U "Vaskresenju" je hrabro i lucidno odslikao hrišćansku crkvu, raskoljnika, moralni pad i moralno iskupljenje.

Kada je bio na vrhuncu svog književnog stvaralaštva, Tolstoj je zapisao: "Kada bi mi rekli da mogu napisati roman kojim ću neosporno dokazati da je moj pogled na svijet, na sva društvena pitanja, na moral i vjeru ispravan, ja takvom romanu ne bi posvetio ni dva sahata rada. Ali kada bih znao da će ono što ću napisati čitati nakon bar 20 godina ljudi koji su danas djeca, da će vjerovati mojim riječima, da će čitajući to plakati i smijati se i zavoljeti život, ja bih takvom romanu posvetio sav svoj život i sve svoje snage." Danas je jasno da je to Tolstoj postigao, ne samo kod čitalaca dvadeset već i više od 150 godina kasnije. Njegova riječ i danas čitaoca prožima osjećanjem kao da se nalazi usred samog života koji pisac oslikava, kao da je sudionik događaja koje on opisuje.

Prva Tolstojeva djela - "Sevastopoljske priče" i "Hadži Murat" nadahnuta su doživljajima za vrijeme službe u vojsci, kada je, kao mladi oficir bio poslat na Kavkaz u vojne pohode protiv hrabrih i buntovnih gorštaka. Tada je dobro upoznao mentalitet, moral i vjeru tih ljudi, plemenitih i dostojanstvenih. Pisac je, slijedeći filozofiju "neprotivljenja zlu nasiljem", pošteno i hrabro prikazao kako njegovi sunarodnjaci s neprimjerenom vojnom silom i s neljudskom svirepošću razaraju čečenska sela, progone i ubijaju plemenite i odvažne gorštake i njihove porodice, ruše i pale njihove džamije, pogane čiste planinske izvore. Veliki pisac i moralist smogao je moralne snage i hrabrosti da opjeva dostojanstvo i odvažnost čečenskog otpora, da osudi cara Nikolaja zbog njegovog nasrtaja na život i svetinje jednog naroda. Tolstoja je manje zanimalo ko je u ratu Rus, ko Čečen ili Kozak. On je preokupiran moralnim likom svojih junaka i istinom i vjerom kao vrhovnim kriterijem života: "Junak moje priče, onaj koga volim svom dušom, onaj koga sam pokušao prikazati u svoj njegovoj ljepoti – to je istina." Odnos prema istini i vjeri pisac je tražio i stavljao na kušnju najprije u samom sebi, a zatim u likovima svojih djela, u kojima stalno postavlja pitanja morala, pravednosti, istine i vjere, dobra i zla, života i smrti, pitanja odnosa pojedinca i zajednice. Ne može se odvojiti Tolstoj kao literarni genije od moralne fizionomije Tolstoja kao čovjeka, koji je zazirao od svih mržnji i svakog nasilja. Kada je 1914. godine započeo krvavi sukob evropskih naroda, Romen Rolan, također znameniti pisac toga doba, zapisao je: "U cijeloj Evropi, nakon Tolstojeve smrti, nema više nijednog velikog moralnog autoriteta. Često se pitam da li bi veliki pisac i mislilac iz Jasne Poljane, da je bio živ, mogao zaustaviti to krvoproliće."

Grof Lav Nikolajevič osjećao se bližim ruskom mužiku nego bogatim i bezosjećajnim bogatašima: sa seljacima je orao zemlju i darivao im svoje bogatstvo.

Mogao je biti najbogatiji čovjek svoga vremena, a on se odrekao autorskih prava u korist siromašnih, kao što piše u Hadisu: "Alahu moj! Oživi me sa siromašnima, dušu mi uzmi sa siromašnima i njima me pridruži".

Niko kao Tolstoj nije tako lucidno i pošteno uočio čovjekove, pa i vlastite slabosti. Niko nije tako hrabro ustao protiv duhovne i moralne niskosti prikrivene tankim plaštom civilizacije. Samo je Tolstoj imao odvažnosti da, u svojim Dnevnicima i pismima, postavi pitanje svetosti crkve koja blagosilja vojsku, ulaguje se vlasti i novcu. Crkva ga je stoga izopćila iz svoga svetog krila, a budni pazitelji u Sankt Peterburgu "iskasapili" njegov roman "Uskrsnuće", izbacivši čitava poglavlja. U pismu svetom Sinodu, koji ga je ekskomunicirao kao bezbožnika, Tolstoj kaže: "... počeo sam time što sam volio crkvu više nego moj mir; zatim sam više volio kršćanstvo nego crkvu, sada više volim istinu nego sve na svijetu."

Prirodno je to što je tvorac takvih remek-djela imao snažan utjecaj i na druge sfere života, posebno na moral i religiju. U traženju odgovora na vječno pitanje morala i grijeha: "Da li sam ja počinio grijeh u odnosu prema drugima, ili su drugi griješni prema meni?...", "Da li sam moralan i ispravan prema svetinjama, prema vjeri i prema Bogu?", Tolstoj je čitavog života težio vlastitom moralnom usavršavanju. Pri tome nije štedio ni sebe ni druge, pa ni one koji su smatrani nedodirljivim. U karakterizaciji moralnih vrijednosti likova u svojim djelima Lav Tolstoj primjenjuje kompleksnu psihologizaciju. "Čovjek može biti u isto vrijeme i svetac i zločinac, mudrac i idiot, siledžija i bespomoćno biće." Tako u profiliranju moralnog lika cara Nikolaja Tolstoj podvlači kako car stalno nastoji da se prikaže mudrim i pravednim vladarem, nerijetko u svojoj taštini sam govori o svojoj pravednosti i plemenitosti, uživa u u hvalospjevima potčinjenih, dok

se u njegovim naredbama, djelima i postupcima vidi despotizam i licemjerje. Nikolaj je i u vjeri neiskren i nedosljedan. Na drugoj strani je Hadži-Murat za koga su sloboda i pravda svetinje, a vjera smisao života i smrti. Tako se u sceni Hadži Muratove posljednje bitke u jedno sazvučje slivaju stihovi popularne pjesme o Hamzatu, poj slavuja i zvon minareta. U idejnom i moralnom pogledu pisac je na strani onih koji su spremni dati život u odbrani svojih moralnih principa i svojih svetinja.

Junaci Tolstojevih djela ne žive samo u sferi društvenih odnosa. Za njega je čovjek u prvom redu moralni subjekt, zato se oko sudbine njegovih junaka uvijek plete krug etičkih pitanja: egoizam i altruizam, pojedinac i zajednica, dobro i zlo, vjera i nevjerovanje, dilema savjesti u sukobu ličnih interesa i osjećanja pravednosti, konflikt duha i tjelesnosti.

Prof. dr. Ilijas Tanović

riječ izdavača turskog izvornika

TREBA DA SE ZNA

Za Tolstojevu poslanicu vezanu za hadise pejgambera Muhammeda, a.s., već se odavno znalo među izdavačima, ali je riječ o tajanstvenom djelu koje nije moglo biti predstavljeno čitaocima. Naime, interes svjetski slavnog pisca, kakav je bio Tolstoj, za govor Muhammeda, a.s., njegovo sakupljanje i objavljivanje u želji da to podijeli s ruskim narodom, bili su neizmjerno važni za vjersku i kulturnu javnost.

Tolstoj je od probranih hadisa iz knjige Hadisi Muhammeda, a.s., indijskog učenjaka Abdullaha es-Suhreverdija, napravio manju zbirku čije je izdavanje i štampanje zajedno s originalom zahtijevalo od nas ozbiljne napore i istraživanja. Uprkos tome što smo znali koliko je važno i to što je Tolstoj samo odabrao Pejgamberove, a.s., hadise i objavio ih pod svojim imenom, pomislili smo da će biti bolje da napravimo projekat u koji će ući postojeći sadržaj zajedno s elementima koji potkrepljuju ovo djelo. Tako smo odlučili da u djelu koje je pred vama donesemo još neka poglavlja s Tolstojevom korespondencijom koja se odnosi na islam, kao i na doživljaje u vezi stim. Urađena su ozbiljna istraživanja da bi se došlo do navedenih pisama. Dokumenti su pronađeni, i vama ih nudimo u vidu vjernih snimaka u zadnjem dijelu nove edicije.

Tolstojev odabir i štampanje hadisa Muhammeda, a.s., samo po sebi bio je događaj u carskoj Rusiji, toga smo bili sasvim svjesni. Vizija ideje i osjećaja s kojima je jedan Tolstoj odabrao ove hadise i napor razumijevanja mogli bi biti ozbiljna pomoć u širenju ljudskih horizonata. Ali, najvažnije

od svega jeste to što je jedan izuzetan čovjek, kakav je Tolstoj, pripremio ovu zbirku, koliko god mala bila, što je želio to podijeliti s ljudima i što je štampao ovu knjigu, kao izraz mogućnosti da bude musliman, izraz divljenja koje je osjećao prema islamu.

Naš cilj posve sigurno nije poduhvat u svrhu obmane svijesti nepostojećim slučajevima, idejama ili tekstovima. Naprotiv, želimo donijeti dokumente, informacije i izvore, skidajući veo tajnovitosti sa stvari koje postoje i za koje smo uvjereni da su istinite. Tolstojeve riječi: "Kad bi čovjek imao pravo da bira, svaki razuman pravoslavac i svaki čovjek, bez sumnje i nedoumice prema islamu, prihvatio bi samo Allaha i Njegovog Poslanika" vrijedne su koliko cijela knjiga podataka. Ljudi trebaju znati sve promjene u kulturi vjerovanja ovog slavnog pisca, kao i dileme koje su pratile tu promjenu.

Rasih Yılmaz

predgovor

TOLSTOJEVA VJERA

Poslanica pod nazivom "Muhammed", svjetski slavnog ruskog pisca Tolstoja, ima niz specifičnosti. Najprije to što je ovo djelo napisano u hrišćanskoj Rusiji, u periodu presije, i objavljeno 1909. godine. Zbirku je sačinio jedan od najznačajnijih pisaca u Rusiji i svijetu Lav Nikolajevič Tolstoj. Ovog, inače bogatog čovjeka, upoznajemo kroz napore da dođe do čvrstih i ispravnih vjerskih uvjerenja. Kao drugačiji od sličnih, on nije bio od onih koji šovinistički prave podjelu u vjeri. Sklonost ispravnom i nepridavanje značaja ovosvjetskim vrijednostima njega su približili vjerskim istinama.

Mišljenja smo da ovo djelo, koje je L. Tolstoj sačinio iz osjećaja divljenja prema Muhammedu i islamskoj vjeri, nikoga neće iznenaditi, posebno turske čitaoce, kao vodeće u visokoj kulturi i vjerskom znanju u savremenom svijetu.

Lav Tolstoj sačinio je ovo djelo u periodu Carstva i objavio ga zajedno s drugim djelima 1909. godine. Ovim djelom Tolstoj ruske čitaoce upoznaje s Muhammedovim hadisima. Smiono možemo reći da je na ovaj način utjecao na njihovu vjersku misao i odgoj. To što je Tolstoj, koji se smatrao vjernikom u Rusiji u to vrijeme, predstavljao ličnost Muhammeda i njegove ideje koje su se oslanjale na Božansku moć, povećao je utjecaj knjige.

Dok su se u periodu Saveza sovjetskih socijalističkih republika Tolstojeva djela stalno i iznova štampala, iz nekog razloga, zbirka *Muhammedovi hadisi kojih nema*

u Kur'anu nije objavljena. U prvim godinama SSSR-a ljudima je silom naturana "ateistička" lična karta. Zbog neprihvatanja ove iskaznice, 1938. godine u Rusiji, pogubljeno je mnogo ljudi. U ovakvom periodu prirodno se nije moglo očekivati da Tolstoj bude izuzetak.

Dat ćemo samo jedan primjer cenzure: 1978. godine (70 godina nakon objavljivanja djela) u *Azerbejdžanu*, najvećem časopisu u Republici Azerbejdžan, htjeli su da u uvodnom dijelu ove poslanice dodaju pismo koje je J. Vekilova, supruga jednog generala turskog porijekla, napisala Tolstoju, da ga prevedu na azeri-turski i objave. Društvo za cenzuru iz Bakua nije dozvolilo objavljivanje. Razlog je bio taj što je tako veliki ruski pisac, kakav je bio Tolstoj, iznosio značajne i uzvišene misli o islamskoj vjeri i Muhammedu. Redaktor je zbog ovoga čekao s objavljivanjem, i nakon nekog vremena obratio se za dozvolu Moskvi. Čim je otud stiglo dopuštenje da se ovo djelo može objaviti, poslanica i pisma našli su se pred čitaocima. Tako su 1978. godine, prvi put, pisma u ovoj knjizi, objavljena u azerbejdžanskoj štampi, na azeri-turskom i ruskom.

Tolstojeva poslanica i pisma privukli su prilično pažnje. Međutim, i takav majstor pera, poput Tolstoja, čovjek koji je gajio veliko poštovanje prema islamu, učinio je metodološku grešku odabirući naslov svom djelu. Mislimo da je islam bila vjera o kojoj se nije moglo učiti u Rusiji, iako nije bilo otvorene zabrane u Ruskom carstvu. Upravo je zbog toga Tolstoj i napravio ovu metodološku grešku u odabiru naslova.

S ponovnim pridavanjem važnosti vjerskim vrijednostima nakon sloma sedamdesetogodišnjeg trajanja Sovjetskog saveza, Tolstojeva poslanica štampana je na domaćem, ruskom, jeziku 1990. godine. Nažalost, Tolstojevu grešku ponovio je i izdavač Kayibov, koji je objavio azerbejdžansko izdanje poslanice. Što se tiče nas, na osnovu islamske terminologije pri prijevodu

morali smo ispraviti grešku, smatrajući je tehničkom. Kad je Tolstoj objavljivao svoju knjigu, ona je nosila naslov *Muhammedovi hadisi kojih nema u Kur'anu*. Smatrali smo da ovaj naslov nije tačan, pošto je Kur'an Allahov govor. Hadis pak jeste govor Muhammeda, a.s. Tačno je da je Muhammed, a.s., odabrani rob, ali je on ipak rob. S obzirom na ovo, smatrali smo da je ispravnije Tolstojevu poslanicu objaviti pod naslovom *Muhammed*.

Želimo se dotaći još jedne stvari. U Rusiji je bila jedna žena koja je prihvatila islam. Valerija Porohova. Bila je udata za jednog Arapina i sa svojim suprugom živjela je u Saudijskoj Arabiji 11 godina. Za to vrijeme mnogo je saznala o islamu i sama postala muslimanka. Porohova je prevela Kur'ani-kerim na ruski jezik, i teolozima se ovaj prijevod svidio. Gospođa Porohova je u medijima ozbiljno i hrabro govorila o Tolstoju i islamu.

Između ostalog, u sovjetskim medijima izjavila je da je Tolstoj pred kraj svog života prihvatio islam i i da je ostavio oporuku da bude ukopan kao musliman. Sovjetska vlada dugo je nastojala sakriti ovu činjenicu. Gđa Porohova je, smiono objelodanjujući ovu informaciju, uspjela i da je objavi. Prema njenoj izjavi, Tolstoj je ukopan po islamskim pravilima. Činjenica da na njegovom grobu ne stoji krst kao simbol hrišćanstva uzima se kao jasan dokaz za to.

Ruskom narodu, posebno ruskim prosvjetiteljima i naučnicima, Tolstoj je bio drag zbog ogromne snage koju je posjedovao. Njegovo bi prihvatanje islama u ruskom društvu moglo izazvati snažan afinitet prema islamu. Zbog toga se mogućnost Tolstojevog prelaska na islam nastojala držati tajnom. Ruska država nije mogla dozvoliti da je jedan pisac, poput Tolstoja, ikako mogao gajiti poštovanje prema islamu ili da se u društvu pročuje kako je postao musliman. To je razlog što je poslanica s hadisima Muhammeda, a.s., dugo vremena bila skrivana od ljudi.

Izražavamo posebno zahvalnost dr. Arifu Arslanu, koji je pažljivo ispitao hadise navedene u ovoj knjizi i druge islamske teme, preveo tekst na turski i pomogao u štampanju u Turskoj.

Prof. dr. Telman Hurşidoğlu Aliyev
Vakif Tehmezoğlu Halilov
Baku - Azerbejdžan

uvod

TOLSTOJ: PISAC KOJI SE DIVIO MUHAMMEDU, A.S.

Bilo nam je neizmjerno drago zbog saznanja da postoji mogućnost da je Tolstoj preminuo kao musliman. Zbog toga sam svakako osjećao ponos i zbog svog doprinosa u prijevodu na turski jezik djela vezanog za ličnost Muhammeda, a.s., a koje je sačinio takav jedan genij.

U francuskom časopisu "Match" jednom sam pročitao reportažu o tom kako je kapetan Cousteau postao musliman, i nisam mogao povjerovati. Isto tako sam 1983. godine, u istom časopisu, pročitao o Clementu Torezu. Torez je bio jedan od vodećih ljudi Komunističke partije u Francuskoj. "Ljudi se više neće okretati komunizmu, nego Kabi, pravoj kibli, s komunizmom je gotovo..." govorio je on, i zajedno sa suprugom Palestinkom pozirao i davao izjave za novine i časopise. Nisu samo ova imena među onima koji su bili prilično slavni kad su postali muslimani.

Odemo li dalje u prošlost, o tome je bilo riječi i oko princa Bismarka, Goethea, kao i još jednog Rusa, A. Puškina i dr. Jedan od ovih ostalih bio je i Polosin, ministar vjerskih poslova Rusije, koji je postao musliman u 2000-im, a da o tome nije znao niko do pisca Aleva Alatlija.

Zanimljive su Polosinove riječi kad je svoje prihvatanje islama objavio pred svim ruskim medijima:

"Javno svjedočim da više nisam ni sveštenik ni pripadnik pravoslavne crkve. Sad sam musliman... Javno svjedočim da sam se okrenuo jedinoj pravoj vjeri, kao sljedbenik istinske vjere, uzvišenog naslijeđa svih pejgambera koji su poslani s Knjigom, počev od Ibrahima, a.s.... Odlučio sam svoj društveni život oblikovati prema ispravnom vjerovanju. Postao sam musliman."

Da je ministar vjerskih poslova Republike Turske objavio da je postao hrišćanin, zar to ne bi izazvalo ogromne rasprave? Pa kako je u Rusiji, kod našeg susjeda, tvrđavi pravoslavlja, odjeknulo ovo što je Polosin učinio? To da je 1999. godine postao muslimanom episkop Viačeslav Polosin (na položaju ravnom ministru vjerskih poslova u Republici Turskoj), ministar za veze vjerskih organizacija i javnih udruženja pri Ruskoj pravoslavnoj patrijaršiji, ministar Visokog sovjetskog komiteta za slobodu mišljenja i narodni poslanik "DUME", Predstavničkog doma Ruske Federacije, u Turskoj se nije čulo sve dok o tome nije progovorio Alev Alatli. Polosin je završio istovremeno Filozofski fakultet na Moskovskom državnom univerzitetu, Vjersku školu u Zagorsku i Diplomatsku akademiju Ministarstva vanjskih poslova Ruske Federacije. Kad sam ovaj iznenađujući podatak pročitao u knjizi Aleva Alatlija: *"Nije prosvjetljenje na tragu Gogolja, nego samilost"*, u prvi mah nisam povjerovao. Pomislio sam da je nemoguće da se ne čuje za ovakav jedan događaj. Međutim, kad sam malo to istražio, shvatio sam da sam bio ukrivu.

Nakon što je javno obznanio da je postao musliman, upitan je šta misli o opasnostima koje bi to moglo sa sobom da nosi. Ovako je odgovorio: "Svi smo mi prolazni, prije ili kasnije otići ćemo s ovog svijeta. Bolje je i dušu predati Pravednom, nego služiti iluzijama ljudi!"

Polosin je uzeo ime Ali, a i njegova je supruga, također, prešla na islam. On je, koliko je za sad poznato, posljednji poznati hrišćanin iz ruskih stepa koji je

postao musliman. Mislioci Moris Bucaille i Roger Graudy prihvatili su 1978. godine islam. Kad je to učinio R. Graudy, osjetili smo jednaku radost. Oni su u prošlosti bili nosioci komunističke misli. Mi uopće ne znamo ko je sve, tajno ili javno, prihvatio islam, poput Tolstoja.

Tolstoj je o islamu govorio u vrijeme kad je komunizam kao ideja bio na svom vrhuncu. Da bi se to uradilo u to vrijeme, trebalo je misliti na torture i pritisak. Tolstoj je ipak to radio. Radio je to u doba kad je bio na svom stvaralačkom vrhuncu i kad nije ovisio ni o čemu, tako da nije bilo moguće tražiti takva opravdanja za njega. Niko nije mogao reći: "Bio je slab, morao je da se prikloni..."

Tolstoj je, vidjevši i znajući sve to, odabrao hadise Muhammeda, a.s., i predstavio ih ruskom narodu. Komunizam, koji je očito bio iz temelja pogrešan, ili socijalizam, kao niža forma komunizma, njega nisu privlačili, i čak na vrhuncu, umjesto da iskoristi njihove blagodeti, Tolstoj se udaljio da bi živio kao musliman.

"... Za mene je islam neuporedivo uzvišeniji od hrišćanstva. Da je imao pravo izbora, svaki razuman pravoslavac i svaki čovjek, bez ikakve sumnje, prihvatio bi islam, jednog Boga i Njegovog Poslanika..."

Tolstoj je gornjim riječima iz jednog dijela pisma upućenog Jeleni Vekilovoj iskazivao svoje otvoreno divljenje prema islamskoj vjeri. U drugom odjeljku, s malim nijansama u prijevodu s ruskog jezika, Tolstoj podvlači iskvarena vjerovanja i praznovjerja u drugim religijama, naglašavajući da islam nije zapao u stanje u kojem su se našle druge vjere i da je vjera koju je Muhammed, a.s., donio posljednja i najsavršenija.

I teme odabranih hadisa, kroz pojmove "siromaštva" i "jednakosti", imaju karakter savjetovanja ruskog naroda i onih koji ih obmanjuju. Hadisima koje je odabrao i objedinio u knjigu Tolstoj je želio istaći kako je islam pravo mjesto istinske pravde i jednakosti, istinskog

bratstva i požrtvovanosti, poštovanja i ljubavi prema čovjeku i drugom...

Za većinu hadisa koje je Tolstoj odabrao istražili smo i našli izvore. Oni koje nismo mogli pronaći možda se nalaze van Kutubus-sitte. I Tolstoj se u pismu dotakao umiješanog praznovjerja, nekih nejasnih stvari u pogledu ovih hadisa, opisujući ih riječima: ...*"makar ih malo bilo, stvari koje se ne slažu sa razumom i logikom i koje skrivaju istinu."* Da je Tolstoj mogao i imao priliku sam učiti i proučavati Kur'ani-kerim, a ne saznavati o njemu preko komentara, imao bi beskrajno šta govoriti o islamu.

Pretpostavljate da moramo spomenuti i četvrtu osobnost koju nosi ovaj prijevod na turski jezik. Prvo je ono što se dobilo prijevodom hadisa s arapskog na ruski. ... Drugo je ono što se promijenilo prijevodom s klasičnog na savremeni ruski jezik. Treće, promjene pri prijevodu s ruskog na azeri-turski jezik i četvrto, pri prijevodu s azeri-turskog na savremeni turski jezik. Iz ovog razloga trebala bi se vršiti dalja istraživanja na jezicima koji odgovaraju kulturi naroda, bilo iz pisama bilo iz hadisa.

Na kraju, izražavam svu zahvalnost uvaženoj gospodi prof. Telmanu Alijevom i Vakifu Halilovom, koji su preveli ovu zbirku i pisma na azeri-turski, kao i Rasihu Yilmazu, predsjedniku Upravnog odbora Karakutu Yayinlari, koji je insistirao da se ovo djelo ponudi čitaocima, i "sa željom i uzbuđenjem" čekao da se završi prevođenje i cijeli projekat.

Arif Arslan
Istanbul, maj 2005.

biografija
jednog izuzetnog pisca

LAV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Rođen je 28. avgusta 1828. godine na porodičnom imanju Jasna Poljana u Tulskoj guberniji, južno od Moskve, i to kao četvrto dijete jedne imućne porodice.

Majku je izgubio još u ranoj dječačkoj dobi, a sva briga o njegovom odgoju i obrazovanju pala je na oca Nikolaja Tolstoja. Još kao dječak naučio je francuski i njemački jezik. Njegova baka i tetke igrali su važnu ulogu u njegovom odrastanju u okviru porodice višeg društvenog sloja. U devetoj godini umire mu otac od trovanja. Nemalo zatim izgubio je i baku, a njega, braću i sestru usvaja teta.

Godine 1844. počeo je izučavati orijentalne jezike na Univerzitetu u Kazanu. U to doba zapada u bohemski način života. Piće, žene i kocka, kojima je bio obuzet u tom periodu, udaljili su ga s napola dovršenog studija. Godine 1845. okreće se studiju prava, ali ni njega ni je uspio završiti, te je nakon dvije godine izbačen.

U devetnaestoj godini bio je vlasnik ogromnog bogatstva, kao jedan od nasljednika u porodici. Njemu jako draga porodična kuća u Jasnoj Poljani pripala mu je naslijeđem, pa je tu i nastavio živjeti.

Godine 1851. odlazi u Kavkaz, što će na njemu ostaviti dubok utjecaj. Dok je bio na odsluženju vojske u jednoj školi u Kavkazu, učestvovao je i u borbama protiv Osmanlija 1853. godine. Slijedeće godine prebačen je u sastav vojske na Krimu, tako da je bio učesnik i Krimskog rata. Iz redova vojske izlazi 1856. godine.

"Djetinjstvo", svoje prvo djelo u kojem bilježi uspomene iz djetinjstva, počeo je pisati 1851. godine, kada je imao tek 23 godine.

Život naroda u Kavkazu, koji je na njega ostavio dubok utjecaj, opisao je u romanima "Hadži Murat", 1852. godine, i "Kozaci", a svoje doživljaje iz Krimskog rata u "Sevastopoljskim pripovijestima", koje su objavljene 1855. godine.

Godine 1857. poduzeo je putovanje, prvo u Njemačku, a potom, 1860. god., u Englesku, Švicarsku i Belgiju. U tim zemljama upoznat će se s vodećim misliocima i piscima.

U Rusiju se vraća 1861. godine. Tu će se 22. septembra 1862. godine oženiti Sofijom, kćerkom uglednog moskovskog doktora Bersa. Nakon vjenčanja povlači se na imanje i počinje živjeti jednostavnim životom, zanimajući se isključivo za porodicu i književnost. Godine 1863. počinje pisati "Rat i mir", djelo koje se smatra njegovim najvećim uspjehom. Pisanje je dovršio 1869. godine.

"Anu Karenjinu", djelo koje se smatra najjačim djelom nakon "Rata i mira", počeo je pisati 1873. godine. Djelo je završio u periodu od skoro pune tri godine u kojima doživljava teške trenutke zbog gubitka troje djece i svoje tetke.

Pod utjecajem osjećaja koje je kod njega izazvala smrt bolesnog brata, počeo je pisati "Ispovijesti", u kojima će opisivati beskrajni unutarnji sukob koji se neće umanjiti do kraja njegovog života.

"Vaskrsnuće" je slijedeće veliko djelo nakon "Rata i mira" i "Ane Karenjine", ali ga je počeo pisati tek 20 godina nakon završetka pisanja "Ane Karenjine", 1876. godine. U tom periodu on će doživjeti velike potrese u svom životu, promjene u pogledu stava prema svijetu, ljudima, životu uopće. Uporedo s tim preobražajima, on počinje pisati o osjećajima prema teretu teologije i razmišljanjima o Bogu,

čovjeku, životu i smrti. "Šta je vjera", "Smrt Ivana Iljiča", "Sa čim čovjek živi", "Tri smrti" i "Manifest smrti" jesu romani i priče o toj tematici.

U periodu 1891-1892. godine njegov je duh teško pogođen proživljavanjem oskudice i bolesti u Rusiji, a posebno smrću najdraže kćeri Vaniške, koja umire u sedmoj godini.

Prvu rečenicu "Vaskrsnuća" napisao je 1896., a cijelo je djelo završio 1899. godine. U isto vrijeme počinje pisati "Kreutzerovu sonatu", djelo kroz koje se oslikava njegovo sve nespokojnije stanje duha.

U momentu kad više nije mogao izdržati situaciju stalnih svađa koje su u porodici počele još u prvim godinama braka, ostavio je pismo svojoj supruzi i napustio kuću u Jasnoj Poljani. Bio je 9. novembar 1910. godine. Tolstoj je imao 82 godine.

Tolstoj, koji je cijelog svog života tražio sam sebe, suštinu života i Boga, nekoliko dana nakon što je napustio kuću, dobio je zapaljenje pluća dok se spremao otputovati u Bugarsku preko Odese i Istanbula. Tolstoj je umro na željezničkoj stanici u Astapovu, ujutro u šest sati i pet minuta 20. novembra 1910. godine.

Prema oporuci, ukopan je u jednom tihom i sjenovitom uglu Jasne Poljane, u mjestu gdje je proživio najljepše dane svog života i djetinjstva u igri sa svojom braćom.

prvo poglavlje

MUHAMMED,
alejhis-selam

(L. N. Tolstoj pročitao je 1908. godine u Indiji štampano djelo "Hadisi Muhammeda, a.s." od Abdullaha es-Suhreverdija. Od pročitanih hadisa napravio je zbirku i štampao je u ruskoj štampariji "Posrednik". Knjiga je objavljena u oktobru 1908. godine i čitaocima predstavljena pod naslovom "Muhammedovi hadisi kojih nema u Kur'anu". Prvo poglavlje jeste, ustvari, zbirka hadisa koju je objedinio Tolstoj. Pošto naslov djela metodološki nije bio ispravan, kasnije je promijenjen u "Muhammed, a.s.")

"U našem srcu je Allahov nur,
ime mu je savjest."
Tolstoj

Sveopća uputa

Ranije smo već spominjali otvoreno divljenje koje je Tolstoj gajio prema poslaniku Muhammedu, a.s. Ono se rodilo nakon iščitavanja hadisa i istraživanja zbirke hadisa koju je uredio indijski islamski mislilac Suhreverdi. Čitajući, Tolstoj je pravio zabilješke s primjerima iz svake oblasti, želeći da ruski narod, koji nije znao ništa o Muhammedu, a.s., i masu drugih čitalaca, prijatelja i kolega, upozna s Poslanikom, a.s., da učini da ga zavole, nakon čega će pripremiti malu zbirku hadisa, poslanicu punu "sveopćih uputa i savjeta".

Uz Tolstojeva objašnjenja riječi i postupaka Muhammeda, a.s., njegove dobrohotnosti, morala, pravednosti, pravičnosti i još puno drugih vrednota nije se moglo zamisliti da to neće privući čovjeka "zdravog razuma". On je shvatio istančanu vrijednost jednog od najoštroumnijih i najsavjesnih ljudi na svijetu, istraživao i uvjerio se u to, pa je, bez sumnje, htio to podijeliti s ljudima. I evo, želja ovog izuzetnog pisca sad je pred vama, u buketu hadisa koje je on probrao i donio u vidu ove zbirke.

"Allahu, upiši moju ljubav prema Tebi"

"Muhammed, a.s., spavao je ispod stabla hurme. Probudio se, a iznad njega stoji čovjek s isukanom sabljom u ruci:

'Muhammede, ko će te spasiti od mene?', upita.

'Allah', odgovori on. Du'surova sablja pade na tle. Sad je uze Resulullah i reče:

'Dobro, a ko će sad tebe spasiti od mene?'

'Niko, reče Du'sur. Ti si bolji od mene.' Poslanik će tad:

'Ja na ovo imam više prava od tebe.'

'Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, i da si ti Njegov poslanik', reče Du'sur i postade musliman. Postao je jedan od najiskrenijih prijatelja Muhammeda, a.s." (1)

* * *

"Allahu, upiši moju ljubav prema Tebi. Usadi u moje srce ljubav prema svemu onom što i Ti voliš. Učini da budem dostojan Tebe, da radim samo ono što Ti voliš. Učini da za mene Tvoja ljubav bude viša od ljubavi prema meni samom, mojoj porodici i mom imetku.

Allahu moj! Molim Te da dosegnem Tvoju ljubav i ljubav onih koji Tebe vole. Allahu moj! Učini mi Tvoju ljubav dražom od mene samog, moje porodice, imetka i hladne vode." (2)

* * *

"Koliko god istina gorka bila ljudima, istinu recite!" (3)

* * *

"'Bio ti brat u vjeri zalim ili mazlum, pomozi mu.'

'Allahov Poslaniče! Da mi je brat mazlum, pomogao bih mu. Ali, reci mi, ako je zalim, kako da mu pomognem?', upita neki čovjek.

'Odvojit ćeš ga od zuluma, omest ćeš ga. To će mu, bez sumnje, biti od pomoći', reče Poslanik." (4)

* * *

"Ko uradi jedno dobro djelo imat će ih deset sličnih, ili još više. A ko uradi jedno loše djelo imat će i njih deset sličnih. A Ja ću sve oprostiti. Ko Meni priđe za pedalj, ja ću Njemu za aršin; ko Meni priđe za aršin, ja ću Njemu hvat. Ko meni dođe hodajući, ja ću Njemu trkom. Ko Meni dođe s grijehom poput svijeta velikim, pod uvjetom da Mi druga ne pripisuje, Ja ću ga sa tolikim magfiretom dočekati." (5)

* * *

"'Allahu moj, mene oživi kao siromaha, uzmi mi dušu kao siromahu i na Sudnjem danu sa siromašnima udruži.'

Hz. Aiša upita:

'Zašto tako, Allahov Poslaniče?'

'Zato što će oni', reče Poslanik, 'ući četrdeset godina (u Džennet) prije bogatih.

Aiša! Voli siromašne i pozivaj ih bliže u skup, da i tebi Allah bude bliže na Kijametskom danu.'"

"Allahu moj! Oživi me sa siromašnima, dušu mi uzmi sa siromašnima i njima me pridruži." (6)

* * *

"Najmilija stvar Allahu jeste kad čovjek od zarade od svog rada pomogne onom koji nema dovoljno." (7)

* * *

"Niko ne popije bolji gutljaj nego kad proguta svoju ljutnju." (8)

* * *

"Nijedan od vas neće biti pravi vjernik sve dok svom bratu ne bude želio ono što sam sebi želi." (9)

* * *

Džehennem je opasan stvarima koje prijaju nefsu; Dženet pak opasan je stvarima koje nefs neće." (10)

* * *

"Uzvišeni Allah naredio je: 'Čovječe, da se samo po Mojim zakonima vladaš, vladao bi se po Meni i Meni ličio. Kažeš: 'Ovako je bilo, ovako će biti...'" (11)

"Znači, da se čovjek pravilno ponaša prema zakonima prirode i života, Uzvišeni Allah donio bi mu želje na mjesto i ispunio sve što moli." (Abdullah es-Suhreverdi)

* * *

"Ne opterećujte srce suvišnim jelom i pićem." (12)

* * *

"Kad je Allah stvorio želju, učinio je da se ona ljulja čas ovamo čas onamo (baš kako se stablo hurme njiše desno-lijevo), pa ju je ojačao brdima oko nje, i želja se dobro

usadila. Meleci su se u čudu našli pred snagom grana.

'Gospodaru naš', rekoše, 'jesi li stvorio nešto jače od ovih brda?'

'Jesam, stvorio sam željezo.'

'Jesi li stvorio nešto jače od željeza?', upitaše

'Jesam, stvorio sam vatru', reče Uzvišeni Allah.

'Jesi li stvorio nešto jače od vatre?', nastaviše s ispitivanjem.

'Jesam, stvorio sam vodu.'

'Jesi li stvorio nešto jače od vode?'

'Da, stvorio sam vjetar', ponovo odgovori Uzvišeni Allah.

'A od vjetra jesi li nešto jače stvorio?'

'Jesam, stvorio sam dijete čovjeka', reče i nastavi:

'Ako on desnom rukom da sadaku, tako da lijeva ruka to ne vidi, to je onda jače.'" (13)

* * *

"Uzvišeni Allah poručuje: 'Ja sam tajna riznica. Želio sam da se zna, pa sam stvorio čovjeka.'" (14)

* * *

"Nemoj loše ni na koga. Čak i da to neko uradi tebi i iznese na vidjelo tvoje sramote, ružne stvari, ti nemoj objelodaniti i širiti njegove." (15)

* * *

"Uzvišeni Allah učinio je neke stvari farzom, ne budite nemarni prema njima. Postavio je granice da se ne bi zapalo u grijeh, pa nemojte prekoračivati te granice. Neke je stvari zabranio, pa to i ne činite. O nekim stvarima nije govorio, ali ne zato što je to zaboravio,

nego iz merhameta prema vama, pa to nemojte remetiti istražujući." (16)

* * *

"Ako neko pokaže samilost prema Allahovim stvorenjima, i Allah će biti samilostan prema njemu. Čini dobro prema ljudima ne gledajući na njihovu dobrotu ili zloću. Čini dobro drugima da to bude smetnja njihovoj zlobi." (17)

* * *

"Upitan je Muhammed, a.s.:

'Na čemu se zasniva vjerovanje?' On je ovako odgovorio:

'Želite drugima ono što želite sebi; ne želite drugima ono što ne biste poželjeli sebi.'" (18)

* * *

"Iskrenost jednog muslimana mjeri se prema beskorisnosti u stvarima u kojima mu nije dovoljna njegova snaga." (19)

* * *

"Uzvišeni Allah sačinio je puteve sa zidovima s obje strane; preko zidova su zastori, a vrata ispod otvorena. Napravio je i jedan put prema njima. Na početku puta stoji stražar i onima koji idu prema kapiji ovako govori:

'Samo pravo idite i ne lutajte nikud.'

Potom stražar koji stoji gore govori:

'Ne ulazite kroz ovu kapiju, da ne propadnete.'

Ovaj put, to je put života. Otvorena vrata jesu poslovi koje Uzvišeni Allah smatra opasnim. Zastori koji padaju preko vrata granice su koje je postavio Allah. Prvi je

stražar Allahov kelam. Drugi stražar jeste strah od Allaha u srcu svakog čovjeka."

[Ovaj je hadis Tolstoj unio u zbirku s greškama u prijevodu i prijenosu. Prijevod koji smo napravili prema izvoru glasi ovako:

"'A koji je pravi put (siratul-mustekim)?', upitao je jedan čovjek. Allahov Poslanik mu je ovako odgovorio:

'Muhammed, a.s., ostavio nas je na jednom kraju siratul-mustekima. Njegov drugi kraj ide u Džennet. Desno i lijevo od ovog glavnog puta ima drugih sporednih puteva. Na svakom od njih stoje ljudi i pozivaju otud one koji prolaze. Ako neko zaluta na ovaj sporedni put, taj će ga put odnijeti u vatru. Onaj ko ostane na ispravnom putu, taj će dospjeti u Džennet.' Kad je Ibn Mesud ovo objasnio, proučio je ovaj ajet:

'Ovo je moj siratul-mustekim, pa slijedite ga. Nemojte zalutati na druge puteve, jer će vas oni odvesti od Allahovog puta.'"] (20)

* * *

"'Svaki musliman treba davati sadaku', rekao je.

'A ako nema?', upitan je.

'Radit će svojim rukama, pa će trošiti i za sebe, a i dati sadaku', odgovorio je.

'A ako nema snage da radi?', upitali su.

'U takvoj situaciji pomoći će onom ko je u teškoj situaciji', reče.

'A ako ni to ne može?'

'Onda će naređivati ono što je dobro.'

'A ako ni to ne uradi', ponovo je upitan.

'Neka čuva sebe od toga da nekom ne učini šta loše. jer je i to sadaka', rekao je." (21)

* * *

"Gledanje sa strašću jeste zinaluk. Ako se žena ukrasi i ode na muški skup da bi se pokazala, onda je to zinaluk, kao i gledanje s požudom." (22)

* * *

Vabisa Ibn Ma'bed veli: "Došao sam kod Resuli-ekrema, a on mi reče:

'Jesi li došao da me pitaš šta je dobročinstvo?'

'Da', rekao sam. On mi onda reče:

'Govor srca.'

'Dobročinstvo je ono na što srce pristaje da se uradi i što smatra odgovarajućim. Grijeh je pak ono što te grize iznutra, što budi sumnju i otpor, čak i da se ne zna koliko se fetvi da da se nešto uradi.'" (23)

* * *

"Sve dok ne budete imali svoju vjeru, nećete prispjeti do Allahovog carstva. Sve dok ne budete voljeli jedni druge, nećete postići ono što želite." (24)

* * *

"Dobrota i pokornost znak su imana; brbljivost i lahkomislen govor znak su dvoličnjaštva." (25)

* * *

"Bolje je ostati sam nego biti s nasilnicima. Bolje je biti s dobrim ljudima nego biti sam. Podučavati onog ko želi naučiti bolje je nego šutjeti. Šutjeti je bolje od praznog govora." (26)

* * *

"Allah uvijek nagrađuje one koji ne pokazuju srdžbu nego je savladavaju." (27)

* * *

"Šta god ko da uradi, mjeri se prema namjeri njegovih postupaka." (Postupci prema nijetu) (28)

* * *

"Uzvišeni Allah uzima za prijatelja onog ko živi od onoga što je sam zaradio." (29)

* * *

"Pravi je onaj koji je pred nevoljom strpljiv i postojan." (30)

* * *

"Istinska poniznost jeste glava svih dobročinstava." (31)

* * *

"Nema imana bez poniznosti i razumijevanja." (32)

* * *

"Budite istrajni u činjenju međusobnog dobročinstva." (33)

* * *

"Jurio sam prema Svjetlu, i u Svjetlu živim." (34)

* * *

"Najbolji među vama jeste onaj koji, kad ga snađe dobro, zahvaljuje Allahu, a kad ga snađe nevolja, strpi se. On će uvijek biti od Allaha nagrađen." (35)

* * *

"Kad se ljudi koji su našli Pravi put ne bi sukobljavali, ne bi s tog puta skretali." (36)

* * *

"Allahu najveći neprijatelji jesu oni koji su uzvjerovali, a činili su zulum i zločin." (37)

* * *

"Kabur je prvo od ahiretskih staništa." (38)

* * *

"Najsvetiji rat jeste pobjeda čovjeka nad svojim nefsom." (39)

* * *

"Jedan sat rada bolji je od jedne godine uživanja." (40)

* * *

"Ibadet je približavanje Allahu uzdizanjem duše mu'mina koji upućuje dovu." (41)

* * *

"Smrt je most, prijatelja prijatelju približava." (42)

* * *

"Moje siromaštvo jeste izvor moje časti." (43)

* * *

"Pravi vjernik jeste onaj koji je iskren prema Allahu, koji živi zadovoljan prema Njegovim odredbama i u nadi za Njegovu milost." (44)

* * *

"Zinaluk očiju jeste gledanje, zinaluk je jezika govor. Nefs osjeća želju i požudu, a organi to potvrde ili zaniječu." (45)

* * *

"Najmrža stvar Uzvišenom Allahu jeste pokazivanje muškaraca i žena u ibadetu." (46)

* * *

"Uzvišeni Allah samilostan je prema onima koji se izdržavaju od svoje zarade, a ne prema onima koji se izdržavaju proseći." (47)

* * *

"Ko bude u velikoj muci, i njegova će nagrada biti toliko velika. Ko se nađe pred još većim nevoljama, i njegova nagrada bit će još veća. Doista, koga Uzvišeni više voli toliko ga na veće muke stavlja." (48)

* * *

"Muhammed, a.s., imao je naviku da, kad završi namaz, prouči ovu dovu:

'Allahu moj! Moli za moju čvrstu vjeru u Tebe. Molim da budem spreman za Pravi put. Činim Ti sedždu uzdajući se u Tvoj merhamet i pomoć. Molim se Tebi, Koji brišeš moje greške, Koji si mi dao čisto srce i jezik s ispravnim govorom. Molim se Tebi, Koji mi preporučuješ činjenje dobra i čuvaš od zlih djela i grešaka. Molim Te za oprost grijeha koje sam učinio tajno ili otvoreno." (49)

* * *

"'Znate li šta je to što kvari našu vjeru i uništava je?'

'Greške tumača, pogrešne rasprave lažnih prenosilaca, i zapovijedi vladara koji su skrenuli s Pravog puta.'" (50)

* * *

"Žena je drugi dio čovjeka." (51)

* * *

"Ako se nauka zapostavi, ona se gubi; nestaje u rukama onih koji je ne zaslužuju. Pravi je alim onaj koji svoje znanje primjenjuje u životu." (52)

"Uzvišeni Allah neće učenim ljudima oduzeti njihovo pamćenje, nego će učiniti da ih nestaje s lica Zemlje. Na kraju na Zemlji neće ostati alima. Ljudi će između sebe

birati neznalice za lidere. Oni će biti pitani o problemima, neće znati ništa, ali će izdavati fetve. Najzad će uvaliti u glupost i sebe i druge ljude." (53)

* * *

"Neće proći puno, a doći će vrijeme kad od vaše vjere osim imena neće ostati ništa. Od Kur'ana, osim njegovog oblika, neće ostati ništa. U džamijama se tada više neće prenositi znanje i učiti vjera." (54) "Neće se služiti Allahu. Ljudi od vjere, učenjaci, ljudi, svi će se okrenuti na loše, među njima više neće biti diskusije i razmjene gledišta; ljudi će izaći iz vjere i nazadovati."

* * *

"Učenje je farz za svakog muslimana. Podučavati nedostojnog znanju liči na stavljanje dragog kamenja, bisera i zlata o vrat svinja." (55)

* * *

"Postoje tri vrste znanja. Jedno je pravo, i idi za njim. Drugo te skreće s puta, čuvaj se njega. Treće je pak u nepoznatim stvarima, i odgovor za njih traži kod Allaha." (56)

* * *

"Pravi vjernici ne umiru. Oni samo sele iz prolaznog u vječni svijet." (57)

* * *

"Istinski vjernik zahvaljuje Allahu kad mu je dobro, a utječe se Allahu kad ga pogodi nevolja." (58)

* * *

"Uzdaj se u Allaha i ne budi nemaran i kad svoju devu vežeš za kolac." (59)

* * *

"Ovaj svijet i sve blagodati na njemu vrijedni su, ali najvredniji od svih nimeta jesu dobre žene." (60)

* * *

"Znam da je 'sve osim Allaha prolazno'. Niko osim Lebida to ne reče." (61)

* * *

"Idite za istinom, suzdržavajte se od laži." (62)

* * *

"Istinskom vjerniku ne pristaje da nekog sramoti, da čini stvari koje mu ne priliče." (63)

* * *

"Nemojte u lice bacati greške ljudi, pogotovo ako ih i sami imate." (64)

* * *

"Nema ljepše stvari negoli više šutjeti, a dušu upućivati na dobro." (65)

* * *

"Kad govorite, budite iskreni; kad obećate, održite to; vraćajte svoje dugove; ne unosite glupost u svoje misli i poslove; čuvajte svoje ruke od rastrošnosti i ružnih stvari." (66)

* * *

"Uzvišeni Allah naređuje da se odnosimo (prema drugim ljudima) fino, uravnoteženo i s poštovanjem, da nikome zuluma ne činimo." (67)

* * *

"Bilo ko da nas poziva na činjenje nasilja, taj nije od nas. Ni onaj koji svoj narod ostavlja u neznanju i laži nije od nas. Nije od nas ni onaj koji svoj narod izlaže teškoćama i nevolji." (68)

* * *

"Lijep se razgovor s dragim čovjekov vodi bez upotrebe riječi i jezika." (69)

* * *

"Nije istinski vjernik onaj ko ne želi svom bratu isto ono što želi i sam sebi." (70)

* * *

"Musliman je onaj od čijeg jezika i ruke nije vidio štete drugi musliman. Mu'min je onaj kod koga je narod siguran za svoj život i imetak." (71)

* * *

"Ibadet ne čisti one koji nanose štetu ljudima." (72)

* * *

"Znate li šta je bolje od klanjanja namaza, posta i činjenja dobra?

Pomiriti zavađene, jer zloba, odbojnost i neprijateljstvo ostavljaju čovjeka bez nagrade od Allaha." (73)

* * *

"Uzvišeni Allah nije stvorio ništa ljepše od uma i pameti. I bogatstvo je ljudima dao samo radi toga. Allah se razumom poima." (74)

* * *

"Uzvišeni Allah milostiv je i milostivo postupa. Ono što daje milostivima, on neće dati žestokim i ljutim." (75)

* * *

"Jaki ljudi jesu oni koji ne umanjuju zasluge drugih ljudi, nego se sustežu u svojoj ljutnji." (76)

* * *

"Pravo bogatstvo nije velik imetak nego sitost srca." (77)

* * *

"Abdullah Ibn Mesud ovako govori:

'Resulullah je bio usnio na jednoj ponjavi. Kad je ustao, na njemu su ostali tragovi ponjave na kojoj je ležao. 'Allahov Poslaniče, da ti mi stavimo jedan dušek', rekosmo mu. Na ovo Resuli-ekrem reče:

'Koliko sam ja vezan za ovaj svijet? Ja sam na ovom svijetu samo poput putnika jahača koji se skloni u sjenu drveta, a onda otud ustane i ode.'" (78)

* * *

"Kad gledate ljude koji su bogatiji i ljepši od vas, ne zaboravite da su oni kod Allaha na nižem stupnju od vas." (79)

* * *

"Kad jedan od vas ima više imetka ili je ljepši, neka okrene pogled na onog ko je niže. Ovako treba uraditi da biste vidjeli koliko je mali nimet koji je Allah vama dao." (80)

* * *

"Došao jedan čovjek Allahovom Poslaniku:

'Allahov Poslaniče, ja tebe volim', reče.

'Pazi šta govoriš', reče mu Poslanik.

'Tako mi Allaha, ja tebe volim', čovjek ponovi ovo tri puta.

Na ovo će Resulullah:

'Ako me voliš, spremi onda oklop siromaštva, zato što do onog ko mene voli siromaštvo stiže brže od bujice koja juri svom cilju.'" (81)

* * *

"Na svaki ljudski zglob svaki dan čovjek treba dati sadaku.

Sadaka je pravedno pomiriti dva čovjeka.

Sadaka je pomoći nekome da na konja uzjaše ili pomoći mu da natovari teret na konja.

Sadaka je lijepa riječ.

Sadaka je svaki korak koji učiniš na putu vršenja namaza.

Sadaka je uklanjanje smetnje koja stoji na putu prolaznicima." (82)

* * *

"Uzvišeni Allah poručuje: 'Svakom ko prema Mome dostu (onom ko Mi ihlasom robuje) neprijateljstvo pokaže, ja ću objaviti rat. Moj Mi se rob ne može približiti ničim što bi mi bilo draže od stvari koje sam mu propisao kao farz.

Moj rob Mi je sve bliži s nafilom (pored redovnih obaveznih dužnosti), a na kraju ga Ja zavolim.

Kad zavolim Svog roba, ja postajem uho kojim sluša, oko kojim gleda, ruka kojom hvata, noga kojom hoda. Šta god da zatraži od mene, Ja ću mu to sigurno dati; ako potraži utočište kod mene, Ja ću mu ga pružiti." (83)

* * *

"Znanje za Allaha i iman čiste ljudsko srce kao što željezo čisti snaga trenja." (84)

* * *

"Svako dobro djelo jeste sadaka."

U jednom drugom rivajetu stoji: "Dobro djelo jeste i kad sretneš svog brata nasmijan, i kad prespeš vode iz svoje posude u posudu svog brata." (85)

* * *

"(Jednom) kod Allahovog Poslanika dođe grupa zarobljenika. Među njima je bila žena koja se našla odvojena od svog djeteta, pa je od silne želje grlila svako dijete koje je srela, uzimala ga na prsa i dojila. Resulekrem (pokazujući na ženu) onima oko nje reče:

'Bi li mogli baciti u vatru dijete ove žene?'

'Nikad', rekosmo.

Na to će Allahov Poslanik:

'Vidite, Uzvišeni Allah je samilosniji prema Svojim robovima nego što je ova žena prema svom djetetu.'" (86)

* * *

"Svako ko uzima samo za sebe ono što je stvoreno radi svih kriv je i odgovoran pred zakonom." (87)

* * *

"Dajte njegov hakk onom ko radi dok mu se još znoj na čelu nije osušio (dok se još odmorio nije)." (88)

* * *

"Budi blag prema ljudima, ne budi grub. Dobro se ponašaj prema njima, ne budi odbojan. Da sretneš jehudije i kršćane, pa te pitaju za ključ Dženneta, objasni im da da je ključ Dženneta svjedočenje Allahovog postojanja i jedinstva." (89)

* * *

"Sadaka je osmijeh koji ćeš pokazati svom bratu. Sadaka je naređivanje dobročinstva i preporuka da se čuva od loših stvari. Sadaka je pokazati put nekom ko se izgubio; sadaka je pomoći nekom ko ne vidi; sadaka je podići i baciti s puta (stvari kao što su) kamen, trn, kost; sadaka je presuti iz svoje posude vodu u posudu svog brata." (90)

* * *

"Prema ljudima budite milostivi, pa će i Allah biti prema vama milostiv." (91)

* * *

"Utješiti nekog čovjeka lijepom riječju, učiniti da zavoli pravdu i hakk prema drugom, bolje je od nevoljnog poštovanja pisanih zakona." (92)

* * *

"Ako oprostite podrugljivcu u vašoj stvari, kod Allaha će to biti primljeno na većem stepenu." (93)

* * *

Izvori

(1) Ahmet Davudoğlu, *Sahihul-Muslim*, prijevod i komentar, X, 55; Ismail Mutlu, *Peygamberimizin Mucizeleri*, str. 420.

(2) Tirmizi, *Da'avāt* 74, (3485).

(3) Tirmizi, *Fiten* 26, (2192).

(4) Buhārī, *Mezalim* 4; *Ikrah* 6. Posebno vidi: Tirmizi, *Fiten* 68.

(5) Muslim, *Zikir* 22.

(6) Tirmizi, *Zuhd* (2353).

(7) Karş: *Tergib ve terhib Tercümesi: Hadislerle Islam, C.II*, str. 290; 317.

(8) Karş: *Tergib ve terhib Tercümesi: Hadislerle Islam, C.V*, str. 325-337.

(9) Buhārī, *Iman* 7; Muslim, *Iman* 71-72; Tirmizi, *Kıyamet* 59; Nesāī, *Iman* 19, 33; Ibnu Māce, *Mukaddime* 9.

(10) Buhārī, *Rikak* 28; Muslim, *Cennet* 1; Ebū Dāvūd, *Sunnet* 22; Tirmizi, *Cennet* 21; Nesāī, *Eymān* 3.

(11) Izvor nije pronađen.

(12) Slično vidjeti: *Tergib ve terhib Tercümesi: Hadislerle Islam, C.IV*, str. 363-376.

(13) Tirmizi, *Tefsir, Muavvizateyn* 2, (3366).

(14) El-Acluni, *Keşfü'l-Hafa, II*, 132 (2016).

(15) Izvor nije pronađen.

(16) Dārekutnī, *Es-Sünen, IV*, 184. Posebno vidi: Hākim, *El-Müstedrek, IV*, 115"(15).

(17) Karş: Tirmizi, *Birr* 16, (1925); Ebū Dāvūd, *Edeb* 66, (4941).

(18) Karş: Buhārī, *Iman* 6; Müslim, *Iman* 71, (45); Nesāī, *Iman* 19, (3,115); Tirmizi, *Sıfatu'l-Kıyamet* 60, (3517); Ibnu Māce, *Mukaddime* 9, (66).

(19) Izvor nije pronađen.

(20) (En'ām, 6: 152) (Ayet, *Rezīn Ibnu Muāviye'nin ilāvesidir*).

(21) Buhārī, *Zekāt* 30, *Edeb* 33; Müslim, *Zekāt* 55, (1008).

(22) Ramuzül-ehadis, 2: 341 (6). Karş: Buhārī, *Isti'zān* 12, *Kader* 9; Müslim, *Kader* 9; Muslim, *Kader* 20, (2657); Ebu Dāvūd, *Nikāh* 44, (2152).

(23) Ahmed b. Hanbel, *Müsned, IV*, 227-228; Dārimī, *Büyū'* 2.

(24) Za najbliže vidjeti: Tirmizi, *Kıyamet* 46, (2490); Müslim, *Cennet* 63, (2865).

(25) Vidjeti Karş: Tirmizi, *Kıyamet* 46, (2490); Tirmizi, *Birr* 77, (2019).

(26) Karş: *Tergib ve terhib Tercümesi: Hadislerle Islam, C. IV*, 431-446.

(27) Taberani, *Mucemü's-sağir tercüme ve serhi (Ismail Mutlu), c. II*, str. 289.

(28) Buhārī, *Bed'ü'l-vahy* 1, *Imān* 41, *Nikāh* 5, *Menākibul-ensar* 45, ltk. 6, *Eymān* 23, *Hiyel* 1; Müslim, *Imāret* 155. Posebno vidi: Ebū Dāvūd, *Talāk* 11; Tirmizi, *Fezāilül-cihād* 16; Nesāī, *Tahāret* 60; *Talāk* 24, *Eymān* 19; Ibni Māce, *Zühd* 26.

(29) Za najbliže vidi: *Mürşid*, 3.0, Hadis br. 7212.

(30) Za najbliže vidi: Buhārī, *Tefsir*, Hā-Mim, Es-Secde (Fussilet) 1.

(31) Za najbliže vidi: Tirmizi, *Birr* 77, (2019).

(32) Za najbliže vidi: Tirmizi, *Birr* 77, (2019).

(33) Izvor nije pronađen.

(34) Izvor nije pronađen.

(35) Müslim, *Zühd* 64, (2999).

(36) Tirmizi, Tefsir, *Zuhruf*, (3250); Ibnu Māce, *Mukaddime*, 7.

(37) Izvor nije pronađen.

(38) Tirmizi, *Zühd* 5 (2309).

(39) *Fedā'iru'l-Cihad* 2, (1621).

(40) Izvor nije pronađen.

(41) Za najbliže vidi: Tirmizi, *Daavāt* 112, (3542).

(42) Süyuti, *Ālemi Tercümesi*, str. 39.

(43) Za najbliže vidi: Tirmizi, *Zühd* 36, (2351).

(44) Izvor nije pronađen.

(45) Buhārī, *Isti'zān* 12, *Kader* 9; Müslim, *Kader* 20, (2657); Ebū Dāvūd, *Nikāh* 44, (2152).

(46) Karş: Buhārī, *Tefsir*, Nun vel-kalem 2, *Tefsir*, Nisa 8, *Tevhid* 24; Müslim, *Imān* 302, (183).

(47) Izvor nije pronađen.

(48) Karş: Muvatta, *Kelām* 8, (2,986); Tirmizi, *Zühd* 57, (2400).

(49) Karş: Buhārī, *Teheccüt* 1, *Daavāt* 10, *Tevhid* 8, 24, 35; Müslim, *Salatul-Müsāfirin* 199, (769); *Muvatta, Kur'ān* 34, (1, 215, 216); Tirmizi, *Daavāt* 29, (3414); Ebū Dāvūd, *Salāt* 121, (771); Nesāī, *Kiyāmul-Leyl* 9, (3, 209, 210).

(50) Nije nađen sličan hadis.

(51) Izvor nije pronađen.

(52) Karş: Buhārī, *Ilim* 34, *I'tisam* 7; Müslim, *Ilm* 13, (2573); Tirmizi, *Ilm* 5, (2654).

(53) Buhārī, *Ilim* 34, Müslim, *Ilim* 13. Posebno vidi: Buhārī, *I'tisām* 7; Tirmizi, *Ilim* 5; Ibni Māce, *Mukaddime* 8.

(54) Izvor nije pronađen.

(55) Ibnu Mace ve diğerleri, *Tergib ve terhi Tercümesi (Hadislerle Islām)*, C.I, str. 129.

(56) Izvor nije pronađen.

(57) Izvor nije pronađen.

(58) Müslim, *Zühd*, 64, (2999).

(59) Tirmizi, *Kıyamet* 61, (2519).

(60) Müslim, *Radā'* 64, (1467); Nesāī, *Nikāh* 15, (6, 69).

(61) Izvor nije pronađen.

(62) Karş: Tirmizi, *Kıyamet* 61, (2520); Nesāī, *Eşribe* 50, (8, 327, 328).

(63) Karş: Tirmizi, *Tefsir, Hucurat* (3264); Ebū Dāvūd, *Edeb* 71, (4926).

(64) Karş: Buhārī, *Edeb* 57, 58; Müslim, *Birr* 28-34, (2563-2564); Ebu Dāvūd, *Edeb* 40, 56, (4882, 4917); Tirmizi, *Birr* 18, (1928), 85, (2033).

(65) Izvor nije pronađen.

(66) Karş: Buhārī, *Imān* 24, *Mezālim* 17, *Cizye* 17; Müslim, *Iman* 106, (58); Ebu Dāvūd, *Sünnet* 16, (4688); Tirmizi, *Iman* 14, (2634), Nesāi, *Iman* 20, (8, 116).

(67) Karş: Buhārī, *Istitābe* 4, *Isti'zān* 22, *Edeb* 35; Müslim, *Birr* 48, *Selām* 10. Posebno vidi: Tirmizī, *Isti'zān* 12; Ibni Māce, *Edeb* 9.

(68) Za najbliže vidjeti: Müslim, *Iman* 164, (102); Tirmizi, *Büyū'* 74, (1315); Ebū Dāvūd, *Büyū'* 52, (3452); Ibnu Māce, *Ticarāt*, 36, (2224). Tekst Muslimov.

(69) Ebū Dāvūd, *Edeb* 125, (5150).

(70) Buhārī, *Iman* 6; Müslim, *Iman* 71, (45); Nesāī, *Iman* 19, (3, 115); Tirmizi, *Sifatul-Kıyamet* 60, (3517); Ibnu Māce, *Mukaddime* 9, (66).

(71) Tirmizi, *Iman* 12, (2629); Nesāī, *Iman* 8, (8, 104, 105).

(72) Karş: Tirmizi, *Birr* 85, (2033).

(73) Karş: Tirmizi, *Salāt* 266, (360); Müslim, *Birr* 36, (2565); Muvatta, *Husul-hakk* 17, (2, 908); Ebu Dāvūd, *Edeb* 55, (4916); Tirmizi, *Birr* 76 (2024).

(74) Izvor nije pronađen.

(75) Karş: Buhārī, *Istitābe* 4, *Isti'zān* 22, *Edeb* 35; Müslim, *Birr* 48, *Selām* 10. Posebno vidi: Tirmizi, *Isti'zān* 12; Ibnu Māce, *Edeb* 9.

(76) Za najbliže vidi: Buhārī, *Edeb* 76; Müslim, *Birr* 107, (2760); Muvatta, *Husul-hakk* 12, (2, 906).

(77) Buhārī, *Rikak* 15; Müslim, *Zekat* 130. Posebno vidi: Tirmizi, *Zühd* 40; Ibni Māce, *Zühd* 9.

(78) Tirmizi, *Zühd* 44.

(79) Buhārī, *Rikāk* 30; Müslim, *Zühd* 8, (2963); Tirmizi, *Kıyamet* 59, (2515).

(80) Buhārī, *Rikāk* 30; Müslim, *Zühd* 8, (2963); Tirmizi, *Kıyamet* 59, (2515).

(81) Tirmizi, *Zühd* 36, (2351).

(82) Buhārī, *Sulh* 11, *Cihād* 72, 128; Müslim, *Zekāt* 56. Posebno vidi: Müslim, *Müsaafirīn* 84, Ebu Dāvūd, *Tatavvu* 12, *Edeb* 160.

(83) Buhārī, *Rikāk* 38.

(84) Izvor nije pronađen.

(85) Buhārī, *Edeb* 33; Müslim, *Zekāt* 52, (1005); Ebu Dāvūd, *Edeb* 68, (4947); Tirmizi, *Birr* 45 (1971).

(86) Buhārī, *Edeb* 18; Müslim, *Tevbe*, 22. Posebno vidi: Ebū Dāvūd, *Cenāiz* 1; Ibni Māce, *Zühd* 35.

(87) Za najbliže vidjeti: Buhārī, *Istikrāz* 2; Buhārī, *Hums* 7.

(88) Tergib ve Terhib Tercümesi: *Hadislerle Islām*, C. IV, str. 169.

(89) Izvor nije pronađen.

(90) Tirmizi, *Birr* 36, (1957).

(91) Buhārī, *Tevhid* 2, *Edeb* 27; Müslim, *Fedail* 66, (2319); Tirmizi, *Birr* 16, (1923).

(92) Izvor nije pronađen.

(93) Izvor nije pronađen.

drugo poglavlje

PISMA

Pouke Muhammeda, alejhis-selam

Ruski pisac L. N. Tolstoj pročitao je 1908. godine knjigu *Hadisi Muhammeda, a.s.* od Abdullaha es-Suhreverdija, koja je bila objavljena u Indiji. Tolstoj je od pročitanih hadisa napravio zbirku i ponudio je na štampanje ruskoj štampariji Posrednik (oktobra 1908.) pod nazivom *Muhammedovi hadisi kojih nema u Kur'anu.* Sam Tolstoj bio je vjernik i dobro je poznavao različite vjerske teme. Njegovo gledište u odnosu na islam može se uočiti i kroz pisma (posebno ono od 15. marta 1909. godine) koja je pisao gđi Jeleni Vekilovoj, Ruskinji udatoj za generala Ibrahim-agu, porijeklom Azerbejdžanca. U Rusiji tog vremena, iako su sami htjeli preći na islam radi opće situacije u azeri-turskom društvu, ili u porodici, roditelji koji su bili različite vjere nisu vršili pritisak u pogledu promjene vjere svoje djece. Upravo o ovome je Jelena Vekilova upoznavala svog savremenika Tolstoja, koga su zanimala ova kretanja i razmišljanja. Tražila je savjet u pogledu toga šta da uradi, koju je vjeru bolje da upiše u lične papire svoje djece. Tolstoj joj, naravno, nije uskratio odgovor.

"Islam, posljednja i najveća vjera..."
Tolstoj

Tolstojev odgovor

"... Što se tiče davanja većeg značaja islamu nego pravoslavnoj (hrišćanskoj crkvi u Rusiji), ja sam punog srca saglasan tome. Koliko god to bilo čudno reći, za mene je islam neuporedivo uzvišeniji od hrišćanstva. Kad bi čovjek imao pravo izbora, svaki razuman pravoslavac (hrišćanin) i svaki čovjek, bez ikakve sumnje i nedoumice, prihvatio bi islam, jednog Allaha i Njegovog Pejgambera.

Zašto? Zato što s Trojstvom, teškom i nerazumljivom božanstvenošću (Otac, Sin i Sveti Duh), s pretajanstvenom Marijom Anom, svecima, njihovim predstavljanjima i komplikovanim ceremonijama... i ne bi moglo biti drugačije. Islam se morao uzdići iznad toliko iskvarenih vjerovanja koja su zauzela mjesto temeljnim vjerskim doktrinama i u jednom periodu prerasla u crkvena vjerovanja. Obratimo pažnju na ovo:

> *islam se pojavio 600 godina poslije kršćanstva. Sve se na svijetu razvija, usavršava. Kao što i svaki pojedini čovjek sazrijeva, isto tako sazrijeva i cijelo čovječanstvo, postaje savršenije. Značenje, bit ljudskog života jesu vjerska poimanja. Usavršavanje vjere pak predstavlja olakšavanje njenog razumijevanja i razjašnjavanje najrazličitijih tajnih misli.*

Na rasvjetljavanju vjerskih vrednota i istina skrivenih u tajanstvenim tminama radili su najveći umovi čovječanstva još od najstarijih vremena. Računa se da su oni postavili osnove svih velikih vjera. Prije svega, ako uzmemo religije za koje znamo, najviše vjerske vrijednosti sadržane su u indijskim Vedama, a poslije i u Uputama Mojsija, Bude, Konfučija, Lao Tzua, Isusa i Muhammeda. Svi inicijatori velikih religija bili su ljudi koji su to izvlačili iz starih vjerskih značenja na mnogo dublji, mnogo lakši i umu razumljiviji način. Ipak, oni su i pored toga, opet, bili "ljudi", pa iako su istinu u potpunosti razotkrivali ispod plašta pogrešaka, nisu mogli sve objasniti.

Pomislimo samo, iako ovi ljudi nisu postupali pogrešno, nakon njih dolaze njihovi učenici, daleko niže razine, koji će preokrenuti poimanje istine u svoj njenoj dubini, sve u namjeri da uljepšaju stvarnost, prilagode je svakome, a pri tome će dodati dosta nepotrebnih i, naročito, čudnih stvari. Kao rezultat toga bit će otežano ispravno poimanje istine za čovjeka. Koliko god istraživali vjere, koliko god više teolog razjašnjavao stvarnost, na ovaj se način sve više udaljava od osnove, a te promjene sakrivaju i zamagljuju istinu.

Kad je riječ o ovome, i u najstarijim religijama ima toliko neobičnosti i svake vrste izvrnutih vjerovanja, izmišljotina koje sakrivaju lice stvarnosti. Jednako kao u najstarijim religijama: budizmu, bramanizmu, konfučijanstvu, toga ima i u taoizmu, svjetskim religijama, kršćanstvu i judejstvu i, koliko god malo, ali ima, i u ovoj posljednjoj i najvećoj vjeri – islamu..."[1]

[1] Pismo koje je Tolstoj napisao Jeleni Vekilovoj 15. marta 1909. godine; "Literaturniy Azerbaydjan" Dergisi, No:12, 1978, str. 114.

"U mom je srcu Allahov nur,
Njegovo je ime savjest."

Tolstoj

Pismo Lavu Tolstoju

Prošlo je od tada šest godina. Međutim, niti se očinsko srce Ibrahim-age umirilo, niti je majčinsko srce Jelene Vekilove prestalo nemirno kucati. Ono glavno što su čekali bilo je kojoj će vjeri služiti njihovi sinovi. Bog im je podario i treće dijete. Kćerka Rejhan imala je trinaest godina. "Kuda bi otišli i od koga bi dobili razuman savjet", razmišljali su. Oficijelni državni krugovi i teolozi nisu mogli pomoći u problemu porodice koja se našla u bezizlaznoj situaciji.

Između generala Ibrahim-age, njegovog starijeg sina Borisa (Farisa) s Tehnološkog instituta u Petersburgu i mlađeg, Qlebija (Galiba), koji je bio oficir vojne škole Aleksejev u Moskvi, zapodjenuo bi se često ozbiljan razgovor o pitanju vjere u ovoj situaciji.

"Ko smo mi, kojem narodu pripadamo?"

Ovakvim upornim propitkivanjem braća su se često obraćala svojim roditeljima, tražeći rješenje svog problema.

Pogledajte kako Faris (Boris) Vekilov priča o ovoj situaciji.

"Bilo mi je 19 godina. Uporedo sa školskim obavezama, nije me napuštala misao o prelasku na islam.

Okolnosti 1904-1905. godine trebalo je da pomognu ostvarivanju ove moje namjere. Situacija s loše zamišljenim rusko-japanskim ratom, revolucionarnim duhom među

narodom, prisilila je carsku vladu da donese neke liberalne odluke.

1904. godine objavljen je "Manifest o slobodi vjere".

Onima koji su iz bilo kojeg razloga napustili vjeru roditelja sad je bilo dozvoljeno da se toj vjeri vrate. Čovjek je trebao samo to željeti i sve je riješeno. Moji su roditelji bili iskusni ljudi, i kad sam tek bio došao u Petersburg, nisu vidjeli smisla da potežu ovo pitanje u neposrednoj blizini pobornika pravoslavne (hrišćanske) religije. U pismu koje je moja majka uputila Lavu Tolstoju može se primijetiti s koliko je pažnje razmišljala o postupcima. Da bi izbjegli neugodne događaje, dosta smo kasnili sa sprovođenjem namjere u djelo. Moj otac (Ibrahim-aga Vekilov) i majka, Jelena Vekilova, zaključili su da niko drugi osim inteligentnog pisca Lava Tolstoja ne bi mogao dati razuman odgovor na ovo ozbiljno porodično pitanje."

Jelena Vekilova, 2. marta 1909. godine, iz Tiflisa piše pismo Tolstoju i govori o individualnom prodičnom stavu prema vjeri.

"Dragi naš profesore Lave Nikolajeviču!

Nemam riječi da iskažem izvinjenje što sam Vas omela svojim pismom. Znam da je mnogo onih koji poput mene žele od Vas dobiti umno mišljenje. Ja se, i pored toga, opet obraćam Vama, pošto me je život doveo pred pitanje na koje nisam u stanju sama odgovoriti.

Pokušat ću Vam ukratko objasnti šta želim. Imam pedeset godina. Majka sam troje djece. Muž mi je musliman. Vjenčali smo se zakonski (vjersko vjenčanje nismo obavili). Naša su djeca hrišćani. Kćerka mi ima 13, a jedan sin 23 godine i trenutno studira na Tehnološkom institutu u Petersburgu. Drugi sin ima 22 godine i oficir je u vojnoj školi Aleksejev u Moskvi. Moji sinovi traže od mene dozvolu da prihvate vjeru svog oca. Šta bi trebalo da uradim? Ja znam da je to sad moguće, a u isto vrijeme znam i za loše relacije sa stranim

sunarodnicima koji ovdje žive. Moje sinove na ovu ideju nisu potakli neki sitni porodični problemi. Oni ovim ne očekuju ni materijalni boljitak niti imaju neki poseban statusni interes. Oni samo imaju za cilj da pomognu tatarskom (azeri-turskom) narodu koji je ostao neprosvijećen. Postajanje njegovim dijelom i međusobno ispomaganje za njih je ravno vjeri. Ja se, međutim, bojim da ih svojim razmišljanjem ne uputim u pogrešnom pravcu. Ja sam usamljena u ovim brigama... ah...kad bih Vam samo mogla napisati sve o svojim jadima, mukama, svojim unutrašnjim sukobima... Pišem ovo lijući suze majke koja ludo voli svoju djecu. Toliko sam raspamećena da sam došla u situaciju da od Vas tražim glas razuma, Vi, samo Vi sa svojim umom možete osjetiti kakav će rezultat imati ovo u današnjim uvjetima života. Moja briga se Vama može učiniti sitnom i jednostavnom, ali meni ona zadaje grozne muke.

Lave Nikolajeviču, Vi niste nikad uskratili svoje iskrene i vrijedne savjete malim ljudima poput nas. Znajući to, skupila sam hrabrost i uznemirila Vas ovim svojim traženjem. Molim Vas, utješite me. Puno, puno se izvinjavam što sam Vam oduzela dragocjeno vrijeme. Na taj me je korak primorala neizmjerna majčinska ljubav."

Srdačno uz Vas,
Jelena Jefimovna Vekilova
Tiflis, Učebniy Pereulok I, kuća 8

"Islam je uzvišeniji od krišćanstva."
Tolstoj

Odgovor Lava Tolstoja

Tolstoj ovako govori u uzvratnom pismu koje je poslao iz Jasne Poljane 15. marta 1909. godine:

"Jeleni Jefimovnoj (Vekilovoj),

Neizmjerno je dragocjena želja Vaših sinova da pomognu tatarskom narodu u prosvjećivanju. U ovakvoj situaciji ne mogu objasniti koliko je važno da prihvate islam. Uopće gledano, treba da Vam kažem, ja mislim da o pitanju kojoj će vjeri pripadati, čovjek treba sam sa sobom da odluči, a ne službenim priznanjem. Prema tome, Vaši sinovi ne moraju nikoga obavještavati o tome da smatraju da je islam za njih vjera viša od hrišćanstva i da prelaze iz jedne vjere u drugu. A možda je to neophodno. U tom slučaju, međutim, ne mogu ništa kazati. Prema tome, Vaša bi djeca trebala odlučiti sama o tome da li će, ili ne, obavijestiti vladine organe o tome.

Što se tiče uzvišenosti islama spram hrišćanstva i posebno velikodušnosti namjere Vaše djece, od sveg se srca slažem s tim. Koliko god bilo čudno da to govori čovjek koji drži krajnje do hrišćanskih ideala i doktrina, u istinskom značenju, ja moram reći da nemam nikakve sumnje u to da je islam prema njegovom posebnom vanjskom odrazu, na neuporedivo višem nivou od hrišćanske crkve. Kad bi se govorilo o davanju prvenstva između hrišćanske crkve ili islamske vjere, svaki pametan čovjek bi nesumnjivo umjesto nerazumljivog

Božanstva trojnih osobina, svetkovina iskupljenja grijeha, vjerskih obreda, molitvi Isusovoj majci, bezbrojnih molitvi svecima i njihovim slikama, uvijek smatrao uzvišenijom islamsku vjeru koja zapovijeda vjerovanje u jednog Boga, u kojoj je Muhammed Božiji rob i poslanik. To drugačije i ne može biti.

Kao što se usavršava (sazrijeva) vjerska osnova koja čini bit života svakog pojedinca i cijelog čovječanstva, tako se razvija i usavršava sve u životu. Kad je riječ o sazrijevanju vjere, to je onda njeno pojednostavljivanje, rasterećivanje od svega što ju čini nerazumljivom i nepojmljivom. To je upravo ono što su radili učenjaci koji su postavljali osnove vjere još od najstarijih vremena, uklanjanje svega što vjerske istine čini nerazumljivim. To su ona uzvišena vjerska poimanja koja prepoznajemo u svim vjerama, nalazimo ih i u indijskim Vedama, poslije u učenju Mojsija, Bude, Konfučija, Lao Tzua, kršćanstva i Muhammeda. Svi novi vjerski priklonici postali su veliki ljudi skidajući s vjere oklop krutog starog značenja i otkrivajući istine: dublje, jednostavnije i umu prihvatljivije. Postali su veliki ljudi, ali nisu mogli objasniti svu svjetlost istine, dubinu i jednostavnost bez razilaženja sa starim pogrešnim shvatanjem. Koliko god imali obavezu da ne prave greške, da sve što kažu bude izvorna istina, bez laži, učenicima koji su daleko ispod svojih učitelja prilično je teško omogućiti da vide pravu stvarnost, ako pri tom ne shvate činjenice u svoj njihovoj dubini, pri tome uzburkavajući nepoznate i nepotrebne elemente koji su joj dodati u želji da budu prihvatljivije i praktičnije prikazane.

Koliko god vjera da je svjesna ovih iskrivljavanja stvarnosti, njih je toliko da i kad budu otkrivene od onih koji služe vjeri, opet istina ostaje negdje u mraku. Upravo zbog toga i u starim religijama ima toliko čuda i i izmišljotina koji ne daju izići na svjetlo pravoj istini. Toga ima u najstarijoj vjeri, brahmanskoj, malo poslije nje i u jehudijskoj vjeri, pa onda kod Bude, Konfučija, u taoizmu, poslije u kršćanskoj i na kraju u islamskoj, kao posljednjoj vjeri. S ovog gledišta islam je u najpovoljnijoj situaciji.

Kad bi se iz islamske vjere odbacilo sve ono što je strano i neprirodno i glavne vjerske i duhovne doktrine Muhammedove vjere postavile na izvorne temelje, prirodno je da bi se osnove svih velikih religija i naročito osnove kršćanskih doktrina koje priznaju stvarnost našle u istom.[2]

Pišem Vam ovako nadugo i naširoko da biste svojim sinovima prenijeli ovo, i da biste mogli iskoristiti ova razmišljanja u realizaciji njihovih dobrih ideja. Pomoći da se s velikih istina koje čine kvalitet vjere skine crna zavjesa jedna je od najboljih stvari koje može uraditi čovjek. Ako Vaši sinovi ovo smatraju svojom porodičnom obavezom, onda će njihov život biti pun i savršen. Ne znam da li Vi i Vaši sinovi znate za dva učenja u islamu koja posebno zahtijevaju čuvanje od pogrešnih ideja i opsesija koje bi mogle sakriti istine uzvišenih temelja?

[2] Zato što je temeljni izvor vjera Bog. Što se tiče učenja, to je vjerovanje u Boga i sve ono zbog čega se vjeruje u Boga. U ovom smislu, kao što to Tolstoj kaže, da se vjere nisu iskvarile, sve bi se objedinile u temeljima islama.

Obje ove spomenute grupe istraživane su i još se istražuju. Jedna od njih su behaije, koji su iz Irana došli na područje Turske i tu se naselili. Behaije su dobile ime po sinu Behaullaha koji je živio u Akki. Samo, ovaj mezheb koji prihvata jedinstvenu ljubav kao vjerovanje cijelog čovječanstva ne uvažava nikakav oblik pobožnosti.[3]

Drugo, pristalice grupe koja se pojavila u Kazanu nazivaju sebe "Allahovom vojskom" i "vaisovcima", prema imenu osnivača pokreta. I ovo vjerovanje zasnovano je na ljubavi, i sljedbenici se drže daleko od svega što je protivno ljubavi. Vođe ovog pravca ili tarikata hvataju se i zatvaraju.

Ako moja razmišljanja budu na bilo koji način koristila, bit će mi jako drago da me Vi ili Vaši sinovi obavijestite o njihovim odlukama u vezi s ovom stvari."

Lav Tolstoj

---

[3] Bahaijevo učenje na koje Lav Tolstoj skreće pažnju kao pogrešno jeste jedan krivi pravac koji je nastao u Iranu pod vođstvom Mirze Husejna Ali Nurija (1817-1892), koga će njegovi sljedbenici prozvati Bahaullahom. Mirza Husejn Ali je udario temelje ovom vjerovanju, objavljujući kako je Šejh-baba Mirza Ali, čiji je murid bio i koji je ubijen u Tebrizu 1863. godine, od Muhammedove i drugih vjera obećani Božiji poslanik. Nakon proglašenja za poslanika, Mirzu Husejna slali su u izgnanstvo u različite krajeve Osmanskog carstva, gdje je on nastavio sa širenjem behaijskog učenja. Nakon smrti Mirze Husejna (Bahalullaha) liderstvo pokreta preuzeo je njegov stariji sin Abdul-Baha (1844-1957), a kad je on umro, liderstvo je prešlo u ruke najstarijeg unuka Ševki-efendije. Behaizam, koji je u početku izgledao kao jedan islamski pravac, vremenom je izgubio svaki karakter vjerskog. U behaizmu ima osnova jehudijskog i kršćanskog učenja. Dnevno su tri puta obavljali poseban namaz. Čim se ovaj mezheb svojim učenjem sasvim odvojio od islama, njegovi sljedbenici prestali su da Kabu smatraju kiblom. Kiblu im je predstavljala Behaullahova kuća. Behaijsko učenje uredovale su dvije svete knjige. To su *El-Ikan i Kitabul-akdes.* Pošto u našoj zemlji nisu prihvaćeni kao nova vjera, sudskom odlukom, br. 2345 i na osnovu 1252. od 13.10.1962. godine, nije im data dozvola za izgradnju posebne bogomolje.

Vidi se da je Tolstoja jako uzbudilo pismo koje je napisala ova majka. To se može shvatiti iz pisma napisanog nabrzinu i na četiri stranice. Tolstojeva rečenica: *"Ja moram reći da nemam nikakve sumnje u to da je islam prema njegovom posebnom vanjskom odrazu na neuporedivo višem nivou od hrišćanske crkve"* konačni je odgovor na zabrinutost porodice. Pismo je u porodici čitano kao sudska odluka i tako je i prihvaćeno.

Nakon Tolstojevog pisma, Vjerska zajednica Zakavkazja u Tiflisu učlanila je sinove generala Ibrahim-age Vekilovog, i tom su prilikom dobili i službenu potvrdu potpisanu od muftije Mirze Husejn-ef. Kayipzadea. Mladići su dobili službeno i nova imena: Boris je postao Faris, a Kleb je sad bio Galib.

Original pisma koje je Lav Tolstoj uputio Jeleni Vekilovoj, Muzeju Lava Tolstoja u Moskvi poklonio je 1978. godine Jelenin sin Faris. Pisma su i danas izložena u ovom muzeju.

"Za muslimane nema drugog boga osim Allaha,
A Muhammed je Njegov poslanik."
Tolstoj

Bilješke iz Jasne Poljane

Svoja uvjerenja vezana za islamsku vjeru slavni pisac Lav Tolstoj nije iskazao samo u pismima Vekilovoj. Veliki broj njegovih prijatelja i kolega u poslu, koje je imao u blizini, pisao je i govorio o dubokim razgovorima s Tolstojem, a u vezi s islamskom vjerom i ličnosti Muhammeda. Prvi jasan Tolstojev iskaz o prihvatanju islama može se naći u slijedećim navodima.

Slovak D. P. Makovitski bio je šest godina privatni Tolstojev ljekar. Na osnovu bilježenja razgovora koje je Tolstoj u to vrijeme vodio s brojnim prijateljima, on je napisao veliko djelo pod nazivom *Pored Tolstoja, u periodu 1904-1910.*

Djelo je u četiri toma prvi put objavljeno u Moskvi, 1979. godine, i to pod naslovom *Bilješke iz Jasne Poljane*. Na 356 strana trećeg toma navedeni su Tolstojevi porodični razgovori. Čitalac tu ponovo može biti svjedokom Tolstojevog srčanog suosjećanja prema brigama životne saputnice generala Ibrahim-age Vekilovog, kao i njegovih osjećaja prema islamskoj vjeri.

Pogledajte kako doktor Dušan Petrovič Matkovski opisuje ovu situaciju:

"13. marta 1909. godine, Lav Nikolajevič Tolstoj u jednom razgovoru reče: 'Dobio sam pismo od jedne majke. Piše da je otac njene djece musliman, a ona hrišćanka. Ima dva sina: jedan je student, drugi oficir. Obojica žele preći na islam.'

Na ove Tolstojeve riječi, Sofija Andrejevna (Tolstojeva supruga) reče: 'Možda njeni sinovi hoće postati muslimani zato što tako mogu imati više žena?'

Tolstoj će na to: 'Ma ne.... Kao da je i kod nas malo onih koji imaju više žena? Dok sam razmišljao o ovom pismu, mnogo šta mi je postalo jasnije. Muhammed se ni je nikad slagao s evangelističkim (kršćanskim) shvatanjima. On nije čovjeka smatrao Bogom, niti se je sam poistovjećivao s Njim. Za muslimane nema drugog boga osim Allaha, a Muhammed je Njegov poslanik. U tome nema ničeg zagonetnog niti sumnjivog.'

Sofija Andrejevna (Tolstojeva supruga) sada upita: 'A šta je bolje? Kršćanstvo ili islam?'

Tolstoj: 'Za mene je to jasno, islam je bolji, uzvišeniji.'

Nakon kraće šutnje, Lav Nikolajevič ponovi: 'U međusobnom poređenju islam je uzvišeniji. Meni je islam puno pomogao.'

Mihail Vasilijevič (Tolstojev prijatelj) reče: 'A Nekrasovi iz Zaporožja?[4] Oni su prešli na islam...'

'Kako se razvijao čovjek, tako su se razvijale i osnove vjerovanja, taoizam, budizam, hrišćanstvo... Osnove svih njih jesu, ustvari, iste. Kako vrijeme prolazi, to jedinstvo i jednostavnost sve su jasniji...'"

[4] To su Kozaci s Dona koji su prebjegli u Tursku pod vođstvom atamana Ignata Nekrasova, nakon smirivanja Bulavinskog ustanka 1787. godine. (Ovdje je vjerovatno u pitanju štamparska greška. Bulavinski ustanak ugušen je 1708. godine. [Prim.prev. R.S.])

Zabrinuta majka Jelena Vekilova

O samdesetak godina nakon dopisivanja slavnog pisca i zabrinute majke, u listu "Literetarnuya Gazeta" (br. 7, 1991.) objavljen je dosije u vezi s porodičnim pismom generala Ibrahim-age Vekilova. Dosije je bio posvećen jedinstvenom Kur'ani-kerimu, u kojem su sabrana sva učenja islamske vjere. To je bio dobar početak za hiljade ruskih čitalaca koji su htjeli jasne i nepretjerane informacije o temeljima islamskog vjerovanja.

Novine koje su posvetile više poglavlja pismu Lava Tolstoja Jeleni Vekilovoj morale su priznati da "nažalost, nemaju nikakvih informacija o samoj Jeleni Vekilovoj".

U Azerbejdžanu je bila samo jedna osoba koja je mogla odgovoriti na ovo pitanje: jedina unuka generala Ibrahim-age, Galibova kći, prof. Lejla Vekilova. Potomak jedne vojničke porodice, Vekilova, ovako opisuje svoje bližnje:

"Moja se baka Jelena s djedom, mladim oficirom Ibrahimom Vekilovim, upoznala na jednom oficirskom druženju u Tiflisu. Naša loza Vekilovih potječe od Kozaka iz grada na granici Azerbejdžana. Rod Zadegana, kojima pripada naša loza postoji službeno već više od 350 godina. On je domovini podario veliki broj ratnika, učenjaka, pisaca i pjesnika.

Dvoje su se mladih zavoljeli. Na putu njihovoj sreći samo je stajala razlika u vjerskoj pripadnosti. Azerbejdžanac Ibrahim Vekilov bio je musliman, a Jelena Jermolajeva bila je pravoslavka (hrišćanka). Prema ondašnjim zakonima Ruskog carstva, za sklapanje braka jedan od supružnika morao je promijeniti vjeru. Međutim, ni moj djed, a ni baka, nisu mogli protiv vjerskog odgoja koji su ponijeli iz svojih porodica.

U takvoj situaciji, Ibrahim-aga Vekilov obraća se ruskom caru. Nakon dugog natezanja data im je dozvola za vjenčanje. Međutim, djeca koja se rode u ovakvom braku, opet, prema zakonima Ruskog carstva, trebalo je da budu odgojena kao pravoslavci (hrišćani).

Tako je Jelena krstila svoje troje djece: kćer Rejhan, sinove Borisa i Kleba. Međutim, djeca su pod utjecajem svoje rodbine bila naklonjena islamskoj vjeri, pa će uz Tolstojev poticaj i prihvatiti islam..."[5]

Tolstoj i nakšibendije

Na Tolstojev osamdeseti rođendan, puno prostora u novinama i časopisima koje su izlazile na kazan-tatarskom turskom jeziku, odvojeno je za napise o ovom piscu. Poznati tatarski pisci, poput Abdullaha Tukaja, Fatiha Emirhana, Fatiha Kerimija, pisali su o Tolstoju. U izdavačkim kućama kakve su "Fikir", "Ideal", "Vakit", El-Islah" i "Šura" pisali su se tekstovi i tekstovi o razumijevanju Tolstojeve filozofije i njegovom mjestu u svjetskoj književnosti. Među tim napisima našla se i korespondencija Tolstoja i nekih tatarskih pisaca. Pismo koje privlači najviše pažnje jeste upitnik s pet tačaka iz 1909., a koji je Tolstoju poslao Fatih Murtazin, jedan od autora časopisa "Iktisat". Tolstojev odgovor uslijedio je 9. januara 1910. godine. Prijevod njegovog pisma na tatarskom jeziku bit će objavljen u broju 11. časopisa "Iktisat" (1910.).

U Tolstojevom odgovoru prepoznajemo jedan humanistički pristup kad kaže da je "svaka vjera lijepa i svaki čovjek koji vjeruje treba tražiti smisao života, da voli ljude". Ono što je bilo zanimljivo u svemu ovom, osim pisma u kojima slavni

[5] Izvor: Šemistan Nazirli, *Topoğraf General Ibrahim Vekilov*, Državna biblioteka Azerbejdžana; Baku, "Zaman" 2002. Dok. br. 71277 i 70823.

pisac odgovara na pitanja, jeste to što je on Murtazinu iz časopisa poslao i jednu malu knjižicu pod naslovom *Jedan hadis svaki dan*. U ovoj knjižici Tolstoj navodi Muhammedove riječi i dodaje: "Ove Božije (melodične) riječi potrebne su pripadniku svake vjere."[6] U pismu koje je izašlo u časopisu, Tolstoj priznaje da je o islamu učio od ruskih misionara, pošto nije znao arapski.

Prema prof. dr. Elfine Sibgatullinoj, misionari o kojima govori Tolstoj bila su jedna zanimljiva sufijska skupina 1860. godine među Tatarima. Iako je njen osnivač, Bahauddin Vaisov, pripadao nakšibendijskom tarikatu, bio je mislilac otvoren za novine u tarikatskoj filozofiji kao neminovnosti društvenog života tog vremena... Međutim, zbog kritike vladine politike u pismu koje je poslao ruskom caru, Bahauddin Vaisov poslan je u izgnanstvo.

Prema prof. dr. Elfine Sibgatullinoj, Bahauddin Vaisov i Tolstoj sretali su se i nalazili zajednička gledišta o nekim temama. Poput Vaisova, čak je i Tolstoj došao na ideju da se udalji iz zemlje i društva.[7]

---

[6] Ravil Amirhanov, *Tatarskaja Dorevolutsjonnaja Pressa (V Kontekste "Vostok-Zapad")*, Kazan, Tatarskoje Knižjoje Izdatelstvo, 2002; str. 141-142.

[7] *Tatar Edebiyati Tarihi, II. Cilt*, Kazan, Tataristan kitap neşriyat, 1985.

treće poglavlje

TOLSTOJEVE ISPOVIJESTI

Vjerovanje u Boga

Kršten sam u hrišćanskoj pravoslavnoj crkvi i kao dijete odgajan prema svim pravilima ovog učenja. Kako u djetinjstvu, tako sam i u svojim mladalačkim godinama još uvijek bio vezan za ovo učenje. Međutim, sa svojih osamnaest godina, kad sam nakon dvije godine napustio studij na univerzitetu, u meni više nije bilo traga ikakvom vjerovanju u bilo šta čemu su me podučavali. Ako bi trebalo da sudim prema doživljajima i uspomenama iz prošlosti, ja se, ustvari, ne bih smatrao nekim posebno velikim vjernikom. Uprkos tome, poštovao sam uvjerenja ljudi u svojoj okolini i vjerovao u ono čemu su me poučavali. To, ustvari, i nije bilo baš srčano vjerovanje.

Kakvo god bilo moje razilaženje s vjerskim uvjerenjima, u periodima koja su prošla među ljudima koji su pripadali kulturnom i aristokratskom sloju, pa i sad kakvo god da bilo dalje, ono je takvo kakvo je. Vjerujem da je ista situacija kod dosta ljudi. To je ono da, kako živi većina ljudi u našem okruženju, tako živimo i sami kao pojedinci.

Veliki dio čovječanstva živi prema načelima koja nemaju ništa zajedničko s temeljima vjerovanja, čak su i posve suprotni njima. U našem načinu života nema puno mjesta za vjerska učenja; niti nailazimo na njih u našim relacijama s drugim ljudima, niti imamo veze s njima u našem privatnom životu. Na bilo kom mjestu, vjerske principe uzimamo kao nešto daleko od života, nevezano za njega. Da se pojave ne znam gdje pred nama, gledali bismo na to kao na nešto izvanjsko, nešto što život dubinski ne zanima.

Da li je neki čovjek vjernik ili nije, kako u stara vremena, tako i danas, veoma je teško razumjeti iz života i postupaka tog čovjeka.

Vjerovanje, bilo danas ili nekad davno, uvijek se nastojalo nametnuti pritiskom izvana, pa ljudi, osjećajući u njemu beskrajnu sigurnost, nisu morali da mu daju posebno mjesto u svojim životima. Vjerovanje je, pod utjecajem životnih okolnosti koje preokreću temelje znanja i uvjerenja, u sazrijevanju ili je već sazrilo.

Veliki dio ljudi vjeruje da je bez greške i da i dalje slijedi iste doktrine kojima je podučavan u djetinjstvu; ali ne, on je, ustvari, odavno već izgubio takva učenja, takvo vjerovanje.

Mislim da je ova situacija kod većine ljudi ista. Ja, svakako, govorim o ljudima koji su obrazovani poput nas, to jest o ljudima koji stoje otvoreno spram sebe; ne mislim na ljude koji vjeru koju ispovijedaju uzimaju kao sredstvo u svrhu svojih ovozemaljskih ciljeva. Ustvari, takvi su ljudi pravi nevjernici; jer je za njih vjera sredstvo da bi postigli bilo koji cilj u ovom životu. Nema sumnje da to ni u kom slučaju nije vjera. Neki su ljudi odavno već buktinjom znanja i života obrisali i pomeli ostatke tog truhlog zdanja, ali neki to još nisu ni opazili.

Da, vjerovao sam u Boga; ako treba bolje da kažem, nisam poricao da postoji Bog, ali u kakvog Boga sam vjerovao, to je ono što ne bih mogao objasniti.

Što se mene tiče, ja sam u svojim tekstovima podučavao druge ljude u onom za što sam smatrao da je istina, u istinskoj spoznaji do koje sam dopro. Dakle, ljudima sam objašnjavao da treba živjeti onako kako sam to i sam radio, tumačio da je porodica mjesto u kojem čovjek najspokojnije živi. Tako je tekao i moj život. Ali, nakon pet godina ovakvog života susreo sam se s nečim čudnim.

U nekim bi se trenucima iznenada moj um našao obavijen sumnjama. Činilo mi se kao da moj život u tim trenucima stoji, kao da vrijeme ne prolazi. Sam sam se sebi činio kao da ne znam kako da živim, šta treba da uradim.

Izgubio sam ravnotežu i pao u melanholiju. Ipak, ovo stanje nije dugo trajalo. Tu gdje je moj život zastao, sad je nastavio opet kao i prije, ali su momenti sumnji počeli sve češće i u sve težoj formi da mi se iznova dešavaju. U trenucima kad bi moj život ovako zastao, uvijek su se ponavljala ista pitanja:

Zašto? Dobro, a što će sutra biti?

U početku sam mislio da su ovo besmislena, beznačajna pitanja. Smatrao sam da su odgovori na njih jasni, da postoje i da ću ja lahko doći do njih.

Prije svega, mislio sam da će s odgovorima na ova pitanja nestati i problem koji mi se dešavao. Međutim, nisam imao vremena baviti se ovim. Ako budem htio jednom, razmišljao sam, ja mogu naći odgovore na ova pitanja. Ali postepeno, pitanja su dolazila sve češće i u sve većem broju; povrh svega, to su bila pitanja na koja je bilo jako teško naći odgovor. Isto poput tačke koja neprestano pada na isto mjesto, ova su se pitanja bez odgovora skupljala kao fleka koja je rasla sve više. Kako izgleda čovjek bolestan od neke unutarnje bolesti, tako sam izgledao i ja.

Prvo se pojavljuju mali znaci na koje bolesnik ne obraća pažnju, onda se ti znaci sve češće ponavljaju, a zatim se vremenom zapadne u takvo stanje da je nemoguće spasiti se. Postepeno je bol veća i bolesnik nema više vremena da razmišlja. Tada primjećuje da su stvari kojima nije pridavao značaja, dok je bio zdrav, ustvari najvažnije stvari u njegovom životu, a to je smrt.

Moj život kao da je stao: samo sam disao, jeo, pio i spavao. Nisam mogao ni da govorim o tome kako živim, jer nisam ni imao nikakve želje da razgalim dušu i napojim um. Jako sam dobro znao da i kad bih nešto želio, bez obzira da li to ostvario ili ne, na kraju se opet ne bi ništa promijenilo.

Nastavljao sam da živim, ali je to bilo tek nastavljanje sa životnim funkcijama. Stigao sam na ivicu provalije i vidio dobro da ispred mene nema ništa osim ništavila. Nisam mogao ostati na mjestu na koje sam stigao, ali isto tako

nisam mogao ni zatvoriti oči pa da ne vidim kako ispred mene stoji samo stvarnost i patnja. Moj je život bio sušta zapuštenost.

Ko ne zna onu istočnjačku priču o zvijerima na koje nailazi putnik u pustinji! Da bi se spasio od zvijeri, putnik se baca u neki presahli bunar. U tom trenutku vidi na dnu bunara aždahu kako otvorenih čeljusti čeka da ga proguta. Jadni čovjek, ne usuđujući se ispeti gore da ne bi bio raskomadan od zvijeri, ne mogavši se baciti na dno da ne bi bio progutan od aždahe, hvata se za neku grančicu izraslu na zidu bunara i očajnički se drži za nju. Nedugo zatim ruke počinju da mu otkazuju i on shvata da će ga zadesiti jedna od te dvije nesreće, ali se on i dalje drži za granu. Baš tada čovjek opazi nekoliko miševa kako obilaze oko grane za koju se držao i počinju da je grickaju. Grana bi pukla, a on bi pao direktno u čeljust one nemani na dnu. Vidjevši to, putnik shvati da više nema nade za spas. Dok je u očaju razgledao okolo, vidje kapljice slatke smole po lišću na grani; čovjek isplazi jezik i poče da ih liže. Eto, ja sam bio baš poput tog putnika; iako sam znao da aždaja smrti mene neizbježno čeka, da je spremna da me raskomada, posljednjom nadom držao sam se za grane života, ne shvaćajući nikako kako je moj um dopao ovih jada. Probao sam da liznem med koji mi je pružao utjehu do tog vremena, ali med više nije imao ukusa. Dok je neman smrti otvorenih čeljusti čekala da me proguta, gramzivi miševi u mom životu nastojali su da iščupaju granu koja me je držala. Vidio sam da ne mogu izbjeći jedno: aždaju ili miševe, a s njih oka nisam mogao skinuti. Uostalom, to više nije bila bajka; to je bila sušta stvarnost. Istina koja nije mogla biti drugačija i u koju se svako mogao uvjeriti.

Pitanje: "Zašto živim?"

Odgovor: "Ako nisi shvatio da se u beskrajnom prostoru, u beskrajnom vremenu, smjenjuju sitne stvarčice, u beskrajnim kombinacijama, onda nisi shvatio ni to radi čega si na Zemlji."

U trenucima ovakvog istog razmišljanja govorio sam sebi: "Cijelo se čovječanstvo razvija prema duhovnim načelima i idealima koji mu diktiraju pravac. Ovi ideali nalaze svoju realizaciju u vjeri, nauci, umjetnosti, državnim formama. Rastom ovih ideala, i sam čovjek doseže viši stepen sreće. A i ja sam dio tog čovječanstva. Upravo zbog toga, moja je obaveza da doprinesem spoznaji ljudskih ideala i njihovom ostvarivanju."

U trenucima kad je moj um bio nemoćan, zadovoljavao sam se ovakvim odgovorom. Međutim, čim bi se pitanje života javilo u meni u punoj svojoj čistoti, ova bi se teorija odjednom rušila. Ostavimo po strani gomilu suprotnosti iz različitih uglova ove filozofije u kojoj mjesto zauzimaju ljudski ideali s nesavjesnom glupošću koja se nastoji predstaviti kao opći rezultat do kojeg se došlo naučnim istraživanjem malog dijela čovječanstva. Nećemo reći da je ova filozofija ludost, ali ono što zbunjuje jest slijedeće: ako želimo odgovor na pitanje koje se pojavi pred svakim čovjekom: "Šta sam ja?", "Zbog čega postojim?", ili: "Šta je moja dužnost?", onda bi prvo trebalo da odgovorimo na ovo pitanje: "Šta je smisao postojanja čovječanstva u cjelini u odnosu na jako mali komadić, odsjek vremena koji je samo naš?"

Da bi mogao dati na ovo komentar, čovjek mora prvo shvatiti čovječanstvo sa svim njegovim tajnama, razumjeti kakvo je to čovječanstvo ljudi koji još ni sebe sami ne shvataju.

Čovjek može sebi iskreno postaviti pitanje: "Kako bih trebao da živim"? Znanje koje je stekao iskustvom dat će mu odgovor na ovo pitanje tipa: "Istraži beskonačne djeliće u odnosu na vremenske i zajedničke mogućnosti, pa ćeš shvatiti svoj život." Ipak, isti taj čovjek neće biti zadovoljan ovakvim odgovorom. "Istraži nama nepoznat život tog čovječanstva bez početka i kraja, do u najsitnije detalje, pa ćeš onda shvatiti smisao vlastitog života!"

Kad bi moglo da se ne postoji?

Mladić koji nije doživio bolest, starost i smrt i koji ne zna šta je to, sretni princ Sakja Muni, jednom u šetnji naiđe na starca izgubljenog izgleda, s čijih je bezubih usta kapala pljuvačka. Princ koji do tada nije ni znao šta znači starost, upita svog kočijaša šta je to, kako se to dešava čovjeku, kako zapada u to žalosno stanje. Kad je saznao da svi ljudi imaju zajedničku sudbinu, da će mu sljedovati isto iako je sam kraljev sin, princ nije više mogao nastaviti šetnju, nego je zatražio da se vrate da bi razmislio o svemu ovom. Povukavši se u osamu, danima je razmišljao, i na kraju došao do utješnog saznanja. Ponovo je izašao u šetnju raspoložen i sretan. Ovaj put sretne bolesnog čovjeka, sveg u oteklinama, bez snage i očiju bez sjaja. Princ koji do tada nije nikad vidio bolest, zaustavi kola i kočijaša upita šta je sad to. Saznavši da je to bolest, da može pogoditi svakoga, da od iste bolesti može oboljeti čak i zdravi i sretni kraljević, princa ponovo napustiše radost i hrabrost, te on naredi da se vrate nazad. Kao i ranije, i sad je tražio utjehu duboko se zamislivši. Uspio je da se utješi, pa izađe u šetnju i treći put. I u ovoj trećoj šetnji naišao je na novi prizor. Vidio je da ljudi nešto nose, pa upita kočijaša:

"Šta je ovo?"

"To je dženaza."

"Šta je to dženaza?"

"To je svačiji kraj."

Princ priđe umrlom, otkri ga i pogleda mu lice.

"Šta će mu sad uraditi?", upita.

"Ukopat će ga."

"A zašto?"

"Zato što više neće oživjeti i od njega više neće biti ništa osim teškog zadaha i crva."

"Je li takva sudbina i ovih ljudi? I moja? Zar će i mene ukopati, zar i od mene neće ostati ništa osim teškog zadaha? Zar će i mene crvi jesti?"

"Da."

"Vratimo se. Ne želim više da šetam niti ću to ikad više poželjeti."

Ovaj put Sakja Muni nije mogao da se utješi. Zaključio je da je život jedna velika tuga. Svu svoju snagu trošio je na to da sebe i druge spasi od tog. Da se spasi od života tako da se ne ponovi ni u kakvom obliku nakon smrti, da se iskorijeni iz osnova.

Kad odgovori na pitanje života, ljudsko je znanje tek tada na putu da dadne konačne odgovore.

Sokrat je govorio: "Materijalni je život tuga i obmana. Zbog toga je sreća u negiranju materijalnog života i mi trebmo težiti k tome."

Šopenhauer kaže: "Život je nešto što treba da postoji, ali je tuga; prelazak u ništavilo je, pak, jedina sreća."

I hz. Sulejman govori o ovome: "Sve na ovom svijetu: glupost i znanje, bogatstvo i nemaština, radost i bol; sve je to prazno, ništa. Čovjek umire i odlazi, a iza njega ne ostaje ništa. To je sve."

Buda je rekao: "Ne može se živjeti sa znanjem o neizbježnosti boli, jada slabosti, starosti i smrti. Čovjek mora sebe osloboditi od života, od svake mogućnosti života."

Kao da me moj put kroz nauke nije oslobodio beskorisnosti, nego je čak i pojačao tu beskorisnost. Nijedno od mojih saznanja nije mi dalo odgovor na pitanje života. Svako drugo saznanje davalo mi je suprotan odgovor u odnosu na neko treće, tako je potvrđivalo moj osjećaj beskorisnosti i pokazalo mi da zaključak do kojeg sam došao nije plod mojih iluzija, mog bolesnog duševnog stanja. Ne, nego je sve to potvrdilo da ispravno razmišljam i da su velikani ljudskog roda došli do istih zaključaka kao i ja.

U ovom nema greške; sve je praznina, i smrt je mnogo bolja od života. Čovjek se svakako treba osloboditi života. Kako je sretan onaj što se uopće nije ni rodio.

Pronaći nepoznato

Rješenje nisam mogao pronaći u nauci, pa sam ga počeo tražiti u životu; nadao sam se da ću ga moći naći kod ljudi u svojoj okolini. Tako sam počeo motriti ljude. Zanimalo me je kako se postavljaju drugi ljudi prema ovim pitanjima koja su mene vukla za sobom u beznađe.

Dobro, do kakvog su odgovora došli meni slični ljudi prema nivou obrazovanja i načinu života? Vidio sam da su ljudi iz mog okruženja, tražeći spas iz strahovite situacije u kojoj smo se nalazili, pronašli četiri različita izlaza.

Prvi izlaz bio je put neznanja. To je značilo ne znati i ne smatrati da je život jedna nevolja i rasulo.

Drugi je izlaz epikurejski put. Osnova ovog razmišljanja jeste to da i u spoznaji beznađa života čovjek treba uživati blagodati koje mu on pruža.

Ljudi iz moje okoline većinom su ovako gledali na stvar. Unutarnji porivi omogućavali su im da više misle na stjecanje blagodati nego na jad, pa su tako nalazili mogućnost zaborava u moralnoj neosjetljivosti.

To što su bili u dobroj situaciji uprkos nemoralu i neosjetljivosti - samo je slučajnost.

Većina ljudi našeg doba ovako razmišlja i osjeća. To što neki ljudi proglašavaju filozofijom paralizu snaga ideje i vizije, ne izdvaja ih iz grupe onih koji nastavljaju lizati med da ne bi vidjeli problem života. Ja se ne mogu složiti s tim ljudima. Budući da ja nemam njihovu bezosjećajnost spram snage vizije, ne mogu to uraditi ni vještački. Ne bih mogao skinuti oči s miševa ili one aždaje, poput svakog čovjeka koji ih je jednom vidio.

Treći je izlaz put snage i energije. Njegova osnova je slijedeće: čim čovjek shvati jad i tugu života, treba to eliminirati.

Četvrti je izlaz put slabosti. On se temelji na slijedećem: iako čovjek shvata jad i tugu života i zna da ništa neće proizići iz njega, on ga uporno živi.

Ljudi iz ove skupine znaju da je smrt bolja od života, ali se oni ponašaju kao da očekuju nešto, pošto nemaju snage za samoubistvo kojim bi spriječili sebe da griješe. To je put slabih, jer ako mogu biti bolji i ako za to imam dovoljno snage, zašto oklijevam da budem bolji? Eto, ja sam bio u ovoj grupi. Ljudi iz moje skupine na različite su se načine oslobađali te strašne suprotnosti. Koliko god primoravao svoj um, nisam mogao prokrčiti jedan peti put, pored ovog četvrtog. Bilo je samo neke koristi. Jedna od njih jeste nerazumijevanje da je život sačinjen od jada i tuge, da je prazan i da je bolje ne nastavljati ga takvog. Međutim, za mene nije bilo moguće da ovo ne znam. Ja sam to jednom vidio, i nije bilo govora da to ne poznajem, oči nisam mogao više odvratiti od tog.

Druga je korist prihvatanje života onakvog kakav jeste i nerazmišljanje o budućnosti. Ja, međutim, ni to nisam mogao uraditi. Iako znam da starost, bol i smrt postoje, ja, poput Sakja-Munija, ne bih izlazio van. Uprkos tome što je moja životna snaga bila jaka, nisu mi se sviđale trenutne slučajnosti koje su mi pružale kratkotrajno uživanje.

Treća korist bilo bi samoubistvo, prekid života nakon spoznaje da je on jedna nevolja i glupost. To sam shvatao, ali ne znam razlog ni ja, nisam se pokušao ubiti.

Četvrta korist pak jeste spoznaja da je bivstvovanje, prema hz. Sulejmanovom i Šopenhauerovom gledištu, blesava, meni namijenjena radnja koja se zove život: pranje, oblačenje, jelo, razgovor, pa i pisanje knjiga. Ovo mi je bilo odvratno; puno boli i briga, a ja opet nastavljam živjeti tako. Moj je razum prihvatao da je život nešto nerazumno. Da nema uzvišenijeg uma, da li ga ima ili nema, ničim se

ne može dokazati, um bi onda, po meni, značio moj život. Da nema uma, mislim da ne bi bilo ni života. Ali, ako je ovaj um razlog življenja, kako se onda može poricati život? Ili obratno, da nije života, ne bih imao ni razuma; razum je proizvod življenja. Život je sve. Razum je plod življenja, a ovaj razum poriče ovaj život. Osjećam da ovdje nešto nije uredu.

Nije toliko nerazumno smatrati da je život prazan. Ova ideja javljala se još od najstarijih vremena; čak i od najobičnijih ljudi. Ali su ljudi i dalje živjeli i još žive. Kako god bilo, ali svako i dalje nastavlja živjeti i ne sumnja ni za trenutak u podudarnost života i razuma.

Znanje koje sam stekao pokazalo mi je da je sve živo i neživo što postoji na ovom svijetu krajnje poučno, osim što je moja situacija jako blesava. Ovi glupaci, velika većina ljudi, žive a i ne znaju ni najmanju stvar o strukturi svih živih i neživih bića na ovom svijetu. Međutim, na kraju, ovi su ljudi živjeli i vjerovali da su svoje živote uredili krajnje razumno.

Sva ova razmišljanja nametala su mi pitanje: "A šta ako ima stvari koje još ne znam?" Eto, i u neznanju se isto tako odvija. Neznanje će se uvijek postavljati isto, a ako se pojavi nešto nepoznato, reći će se da to nije ništa. Ustvari, čovječanstvo je jedna cjelina; svi ljudi koji su živjeli i žive ponašaju se kao da shvataju značenje života. Jer, da ga ne razumiju, ne bi ga mogli živjeti.

Kolika god bila naša saznanja, to opet nije dovoljno da naučimo smisao života. Svi živući ljudi, milioni ljudi, uopće nemaju sumnje u značenje života.

Svi ljudi svjesni činjenica koji i meni potvrđuju da je život prazan i besmislen, od najstarijih vremena pa sve do danas, opet, žive uprkos tome i životu daju novi smisao.

Sve u meni i u mom okruženju, sve što ima materijalnog i nematerijalnog, sve je to plod njihovog saznanja o životu. Ono čime moj um nad životom pravi prosudbe i baca prokletstvo ne dolazi od mene, nego od njih.

Ja sam se rodio, stasao i odrastao. Oni su izvukli rudu na površinu zemlje i koristili je, podredili šumu, uveli krave i konje u domaćinstvo, počeli da siju, naučili zajedno da žive, uveli zdrav oblik života, učinili da i ja sam razmišljam, govorim, pišem. Moja ishrana, odjeća, učenje, sve je to zahvaljujući njima. Ja koji sam njihovo djelo, razmišljajući na način na koji oni razmišljaju, kažem im da je ovo sve prazno i besmisleno. "Ovdje nešto nije uredu", govorio sam sam sebi. Ali, šta je to što nije uredu, e to, to nisam mogao naći.

Kad bih pogledao u uzak krug ljudi u mojoj blizini, vidio bih jako puno ljudi koji ne razumiju to pitanje. Ljudi pak koji su razumjeli pitanje, ili ga nastojali razumjeti, ušuškavali su to u opijanju životom. S druge strane, oni koji su razumjeli i koji su okončavali sa svojim životom, koliko god se trudili da pobjegnu, na kraju su postajali oni koji razumiju, ali koji pokazuju slabost da nastave život u besmislu. I ja sam živio u zabludi učenih, bogatih, sebičnih ljudi u uskom okruženju čijim sam dijelom bio. Milioni ljudi koji su nekad živjeli i koji sad žive, kao da više i nisu ljudi, nego jedna vrsta životinje.

Jedinstvo s Bogom

Spoznaja do koje dopiru obrazovani ljudi studiranjem, dakle, putem zdravog razuma, ide ka poricanju smisla života. Što se tiče velikog dijela čovječanstva, njihovo se gledište ne oslanja na razum. Znanje koje se ne oslanja na razum jeste vjerovanje, vjerovanje za koje sam vjerovao da treba odbiti; vjera u jednog ili trojnog Boga, u to da je svijet stvoren u šest dana, u demona, u anđele, u sve što ne bih mogao prihvatiti dok ne izgubim razum.

Stanje u kojem sam se nalazio budilo mi je sumnju. Znao

sam da, prateći pravac spoznaje oslonjene na razum, ne bih ništa pronašao osim negacije života. Rezultat spoznaje razumom jeste i ovo: život je jedna nevolja, i ljudi to znaju. Ne živjeti, to je u rukama ljudi. Međutim, oni su živjeli prije, a žive i danas. Pa i ja, iako sam znao da je život jedna besmislenost, nevolja, ipak sam živio i sad živim. Trebalo je da sebe oslobodim razuma da bih shvatio značenje života; od razuma koji nije mogao egzistirati bez tog smisla. Najbolji rezultat koji može proizići iz vjerovanja jeste upravo to.

Uporedo sa zbrkom u koju sam dopao, preda mnom su se otvarala dva puta: ili ono što sam smatrao sklonim razumu nije bilo sklono razumu, ili ono što sam smatrao besmislenim i nije bilo besmisleno. Tako sam počeo pratiti razvoj spoznaje razumom.

Prateći razvoj spoznaje na osnovu razuma i nadzirući njegove rezultate konstatovao sam da su rezultati do kojih se došlo potpuno tačni. Zaključak da je život jedno ništavilo neizbježivo se pojavio preda mnom. Zašto da živim? Šta će se pojaviti od stvarnosti i besmrtnosti iz mog uništenog življenja nalik na sjenku? Kakav je smisao mog smrtnog postojanja u ovom besmrtnom svijetu? Da bih odgovorio na ovakva pitanja, počeo sam istraživati život.

To što ću riješiti sva pitanja nije mi garantovalo to da ću razumjeti ono što sam preživio. Koliko god moje pitanje na prvi pogled izgledalo prosto, ono je podrazumijevalo tumačenje smrtnog putem besmrtnog ili obatno. Ovo drugačije ne bih mogao ni da uradim, pošto nije bilo ničega drugog što bi se i moglo uraditi. Zbog toga je rezultat do kojeg bih stigao trebao biti: "Snaga je snaga, beskraj je beskraj, ništavilo je ništavilo." Do nekog drugog rezultata nisam mogao doći. Kako god da sam postavio pitanje: "Kako bi to trebalo da uradim?", odgovor bi bio: "Prema Božijim zakonima!" "A šta će proizići iz mog sadašnjeg života?" "Beskrajna patnja ili beskrajna sreća."

"Šta je smisao nepropadanja smrti?" "Susret s vječitim Bogom, Dženet." Došao sam u situaciju da silom prihvatim ovo: pored spoznaje razumom koja je dotad, po meni, bila jedina i isključiva, cijelo čovječanstvo ima i spoznaju van razuma. Ta je spoznaja vjerovanje da je to dar Stvaraoca Koji daje mogućnost čovjeku da živi i nastavi svoje bivstvovanje.

Kakvo je god bilo do tog dana, za mene to cijelo vanrazumsko vjerovanje, takvo je ostalo; ja sam, međutim, bio primoran prihvatiti ga. Naime, samo je ono dalo odgovore na pitanja koje je čovječanstvo postavljalo u vezi sa životom, i, na kraju, pružalo mogućnost da se živi.

Spoznaja razumom potakla me je da prihvatim da je život jedna besmislenost. Moj je život stao, ukočio se, a mene je obuzela želja da ga uništim. Gledao sam ljude, cijelo čovječanstvo i vidio da ljudi žive. Čak su povrh toga tvrdili i da znaju šta je smisao života. Pogledao sam onda prema sebi i vidio da sam i sam živio dok nisam našao odgovore na pitanja o smislu života. Kao i drugim ljudima, i meni je mogućnost življenja i smisao života dala vjera.

Istu sam stvar primjećivao i kod ljudi s drugih podneblja, kod mojih savremenika i umrlih. Još od ljudskih prapočetaka, svugdje gdje je bilo života, vjera je davala mogućnost i želju za življenjem.

Vjera je u svojim osnovnim crtama svugdje ista.

"Treba pronaći Boga"

Svaki odgovor koji je vjera dala, kakav god i kome god ga dala, priključuje značenje vječnosti smrtnom postojanju čovjeka; značenje koje ne prestaje mukama, žrtvama i smrću. To znači da se smisao i mogućnost življenja može pronaći samo u vjerovanju. Dobro, šta je

onda vjerovanje? Shvatio sam da vjera nije samo izlazak na vidjelo nevidljivih bića, samo Objava. (Ovo je tek jedna od definicija karakteristika vjerovanja.) Čovjek nema relaciju s Bogom. (Prvo treba vjerovati, pa tek onda upoznati Boga. Znači, nema vjerovanja posredstvom Boga.) Prihvatanje vjere većinom se shvata kao prihvatanje relacije čovjeka s Bogom i prihvatanje onoga što je čovjeku rečeno. Tako je vjerovanje, onda, učenje o smislu ili življenju čovjeka. Onda je to ono što čini da život traje, negirajući vlastito postojanje čovjeka. Vjera je snaga života. Ako čovjek živi, onda i vjeruje. Da ne vjeruje kako mu je zapovijeđeno da živi, tada ne bi ni živio. Ako čovjek shvata da je smrtnost tek jedna sjenka, onda je prinuđen vjerovati u beskrajno. Naime, ne može se živjeti bez vjere. Grozim se danas kad se sjetim kako su počinjale i kako su se odvijale te rasprave o unutarnjem. Da bi čovjek mogao živjeti, on treba ili da ne vidi beskrajno, ili da dođe do nekih odgovora. Ja sam imao ovakav jedan odgovor, ali nisam osjećao potrebu za njim dok sam vjerovao u smrtno. Kad sam htio to pojmiti razumom, sva su pojašnjenja koja su dotad prolazila jednostavno nestala pred svjetlom uma, i došlo je vrijeme da prestanem vjerovati u smrtno. Oslanjajući se na razumom utemeljene osnove stvari koje sam poznavao, počeo sam tražiti objašnjenje koje će mi moći dati smisao života. Ali, nije bilo moguće naći objašnjenje; došao sam do istog zaključka kao i najprobraniji i najučeniji umovi čovječanstva:

Šta sam učinio tražeći odgovor u iskustvenom znanju?

Želio sam saznati razlog našeg postojanja i istraživao sam sve oko sebe s tim ciljem. Naučio sam mnogo stvari o različitim temama, ali nisam mogao iznaći ništa od onoga šta sam smatrao suštinski neophodnim.

Što se tiče mog traženja odgovora u filozofiji, studirao sam strukturu razmišljanja svih onih koji su bili u istoj situaciji kao ja, koji nisu mogli pronaći odgovor na pitanje razloga življenja. Naravno da tako nisam mogao naučiti ništa više

od onog šta sam znao, to jest, od onog da čovjek ništa ne zna.

"Šta sam ja?"

Odgovor: "Jedan smrtni djelić."

Eto, u ovim riječima je sav problem.

Ovo jednostavno pitanje, koje bi se omaklo s usta svakom oštroumnom djetetu, ljudi su postavljali sebi uvijek iznova, kao da nikad prije nije isto pitano.

Ovo pitanje ljudi su postavljali i istraživali od prvog trenutka postojanja. Od najstarijih vremena, od samog početka bilo je jasno da za rješenje ovog pitanja nije bilo dovoljno procjenjivati smrtno sa smrtnim i vječito sa vječitim. Čovječanstvo, od momenta stvaranja do danas, istražuje vezu smrtnog i vječitog i to pretače u riječi.

Prođimo logičkim istraživanjem kroz sve te pojmove koji u sebi sadrže značenje života i odnos smrtnog spram vječitog – Bog, nezavisnost, dobrota i sl. Ovi pojmovi ne bude kritiku razuma. Da nije tako zastrašujuće, zar ne bi bilo jako smiješno i djetinjasto obmanjivati se gordošću i mirom? Poput djece koja rastave sat, pokvare opruge, igraju se kao igračkom, a onda se zbunjeno pitaju: "Zašto sat više ne radi?"

Pitanje odnosa prolaznog i beskrajnog ne može se izbjeći i jako je važno. Isto je i s pitanjem života, mogućnosti življenja. Ovo jedino pitanje koje nalazimo svugdje, uvijek i kod svih naroda, rezultat je vremena u kojem su ljudi trošili svoje živote; pitanje toliko teško da sličnog se pronaći ne može – pitanje koje je svakom jasno, a na koje ne možemo naći odgovor, neodgovorno zaobilazimo da ga ponovo postavimo. Pojam vječitog Boga, svetosti duha, svetosti ljudskog, sjedinjavanje ljudskog s Božijim, pojam kakvoće duše i ljudskih predstava o temi dobrog i lošeg, sve su to pojmovi koji su se pojavili maglovitoj beskrajnosti ljudske misli. Da nije toga, ne bi bilo ni samog života.

Ostavljajući po strani sva ova ljudska razmišljanja, želio

sam postaviti sve iznova prema svojim idejama. Tako sam razmišljao u to vrijeme. Temelji ovih ideja su, uostalom, već bili u meni. Na kraju sam razumio slijedeće: u odgovorima koje pruža vjera skrivene su najdublje spoznaje ljudi, i ja nemam pravo poricati ih oslanjajući se na razum. Ovi odgovori samo i jedino odgovaraju na pitanje života.

Ne mogu prihvatiti kršćanstvo

Najzad, bio sam spreman da prigrlim vjeru. Međutim, to mi nije davalo mir. Da bih prihvatio vjeru, od nje sam želio da je mozak ne poriče, da ne bude laž. Počeo sam istraživati po svetim knjigama budizma i islama; prije svega istraživao sam hrišćanstvo, počevši od svetih tekstova i vjernika koji su živjeli u mom okruženju.

Prirodno da sam se prije svega uputio vjernicima u svojoj okolini. Nakon njih, obratio sam se onim koji su bili okvalifikovani kao učenjaci, pravoslavni svećenici, popovi, stariji, pravoslavni svećenici novog kova, pa čak i novi hrišćani, s onima koji su govorili da su "sreća i spas duše u vjeri". Družio sam se s ovim ljudima i ispitivao u čemu se sastoji njihovo vjerovanje u kojem su vidjeli smisao života.

Iako sam se slagao s onim što mi je moglo pasti na pamet i ostajao daleko od bilo kakvog sukoba mentaliteta, nisam mogao prihvatiti vjeru ovih ljudi. Ne samo da mi ono što su oni kvalificirali i prihvatali kao vjerovanje nije davalo objašnjenja, nego sam čak vidio da je to jedna vrsta negiranja značenja života. Da bi mi odgovorili na pitanje življenja koje me je dovelo do vjere, oni se nisu vezali za svoje vjerovanje; naprotiv, pristajali su uz ciljeve i meni strana vjerovanja.

Nisam mogao zaboraviti bolan osjećaj da se vraćam u staro beznađe, sumnju, osjećaj koji bi uslijedio nakon

nade koja me je ispunjavala pri svakom susretu s ovim ljudima.

Koliko god bi mi detaljno objašnjavali svoja vjerska učenja, toliko sam dobro upoznavao zbrku koju su imali u glavi, da sam gubio svaku nadu da ću u njihovim vjerovanjima pronaći odgovore na pitanje smisla života. Ono što mi je bilo mrsko nije bio problem što su mi se u njihovim tumačenjima vjerskih učenja miješale beskorisne i nelogične stvari s bližom stvarnošću; iritiralo me je to što su i ovi ljudi živjeli kao i ja. Jedina razlika između mene i njih bila je to što oni nisu živjeli uopće prema principima na koje su ukazivale njihove vjerske doktrine. Vidio sam jasno da su i oni griješili i da su posve jednako kao i ja znali samo za jedno značenje života: živjeti život dokle traje i uzeti sve do čega ruka dopre. Ovo sam sasvim dobro shvatio. Da su imali mentalitet koji će negirati strah od napuštenosti, boli i smrti, ne bi se bojali svega toga. Najzad, svi ljudi i vjernici u mom okruženju živjeli su isto, u ugodi i bogatstvu. Nastojali su razviti svoje poslove i sačuvati ih, bojali se napuštenosti, bolesti i smrti, i živjeli isto kao i ja, i kao svi drugi ljudi koji nisu vjerovali. Čak i ako nisu bili lošiji od nevjernika, podmirujući svoja htijenja oni su živjeli bar jednako loše kao oni. Nijedan način gledanja nije me mogao uvjeriti u ispravnost njihovog vjerovanja. Meni su trebali njihovi jasni postupci koji će pokazati da gaje osjećaje života koji neće priznavati strah od neimaštine, bolesti i smrti; samo takvo ponašanje moglo bi me uvjeriti u njihovu iskrenost. Ja, međutim, kod vjernika u svom okruženju to nisam vidio. Zanimljivo je da sam ovakvo ponašanje vidio baš kod ljudi za koje se u mojoj okolini govorilo da su najveći bezvjernici.

Na ovaj način neke stvari postale su mi jasnije. Vjera ovih ljudi nije bila vjera koju sam tražio. Njihovo vjerovanje nije bila vjera, nego tek jedno od epikurejskih uživanja života. Shvatio sam da ta vjera nije pružala utjehu čovjeku; možda je samo mogla koristiti nekom ko se kajao na samrtnoj postelji. Ona, međutim, nije bila od koristi većini ljudi;

nije mogla biti od koristi ljudima koji su stvoreni da bi živjeli uz osjećaj da svi treba da žive, a ne da bi uživali i prisvajali tuđi rad.

Milijarde ljudi koje nastoje dati smisao životu prinuđene su da imaju istinski osjećaj vjerovanja i znanja o vjeri.

Pitanje: "Šta je smisao vjere?" i odgovor: "Briga!" posve su na mjestu. Ono što je pogrešno jeste slijedeće: odgovor koji se samo meni nametao, ja sam prenosio na život uopće. Sam sam sebe pitao: "Šta je smisao života?", i odgovarao: "Briga i besmisao!" Moj način života, život u razmaženosti, strasti i radosti, bio je doista loš i beznačajan. Zbog toga se odgovor: "Moj je život loš i besmislen" ne odnosi na život uopće nego isključivo na moj. Mnogo kasnije shvatit ću istinu koju sam našao u hrišćanstvu, a to je da ljudi više vole mrak od svjetla, da je svjetlo odurno onima koji se bave mračnim poslovima, da se boje da na svjetlo ne izađe ono što su uradili i da zato ne idu prema svjetlu.

Istina je bila jasna i očita: "Da bi shvatili život, prije svega, ne bi trebalo da život bude besmislen i loš." Pojma nemam koliko sam dugo lutao ne uočavajući ovako jasnu istinu. Ako čovjek želi razmišljati i razgovarati o životu čovječanstva, onda mora razmišljati i razgovarati o životu ljudi, a ne životu malog broja parazita. To je logično kao što je 2x2=4, a ja to nisam mogao vidjeti. Naime, da sam prihvatio da je 2x2=4, onda bih morao prihvatiti da ja nisam dobar. Za mene je osjećaj da sam dobar bio važniji i potrebniji nego to da je 2x2=4. Sad, međutim, nakon što sam počeo voljeti dobre ljude, i kad sam sebi postao odvratan, prihvatio sam istinu. Meni je najzad sve sinulo.

Dok leti, skuplja zrna i pravi gnijezdo, ptica čini da njen život traje. Kad vidim životne napore ptica, veseo sam zbog radosti koju one osjećaju. Koza, zec, lav; pred svima njima jesu okolnosti života koje im nude mogućnost postojanja uz uvjet ishrane, razmnožavanja i odgajanja mladih. Znam da ako to rade, onda su sretni i njihovi

životi, u vlastitim okvirima smisleni su i logični. Dobro, šta da onda radi čovjek? I on je, posve isto kao i životinja, u životu prisiljen da se bori. Između njih ima samo jedna razlika: ako čovjek želi podrediti život samo sebi, onda je upropašten. Čovjek ne smije živjeti samo radi sebe nego radi svakog. Ako tako radi, onda je sretan, i njegov život ima smisla. Dobro, ali šta sam ja onda uradio za ovih trideset godina zrelog života do danas? Pustite borbu za druge, ja se čak ni za sebe nisam borio. Živio sam kao parazit, i kad god bih se zapitao: "Šta je svrha življenja?", odgovorio bih sebi: "Nema je!"

Život na ovom svijetu realizira se prema htijenju. Neko je s postojanjem svijeta i našim životima napravio sebi svojstveno djelo. Ako želimo dobiti nadu da ćemo shvatiti smisao tog htijenja, primorani smo, prije svega, ispuniti zahtjeve, tj. ono što se od nas traži. Ako ne uradim ono što se traži od mene, onda ne mogu shvatiti nikad ono šta se traži od mene u ovoj situaciji. Shodno tome, ne mogu razumjeti šta god da se traži od svih nas, od cijelog čovječanstva.

Traženje Boga

Način gledanja koji čovjeka sa razumom stečenim spoznajama vodi ka zabludama meni je pomogao da ne padnem u grešku neplodnih razmišljanja. To što sam bio siguran da se spoznaja istine može naći samo na životnom putu izazivalo je sumnju u ispravnost mog življenja.

Put koji me je vodio spasu bilo je moje poimanje sebe kao centra i smatranje da je samo to istinsko življenje. Shvatio sam da ako želim razumjeti život i njegov smisao, ako ne želim živjeti životom parazita nego istinski život, onda prvo moram razumjeti smisao koji mu pridaju ljudi

koji su uspjeli raspoznati istinu, potom se sjediniti s tim životom i istražiti ga.

Tačno u to vrijeme desilo mi se nešto zanimljivo. Te godine kad mi je na um pala misao da jednim metkom ili nečim slično završim sa životom, srce mi je izgaralo u nekom osjećaju tuge zbog misli o kojima govorim. Ako bi trebalo dati ime tom osjećaju, mogao bih ga nazvati "potragom za Bogom". Ovo ponavljam s najdubljim uvjerenjem: ova potraga za Bogom nije bila potraga mislima nego osjećajima. To je bio jedan osjećaj straha, napuštenosti, samoće; osjećaj nade i očekivanja jasne ili nepoznate pomoći, usred kosmosa. Prilično sam bio uvjeren da je nemoguće dokazati postojanje Boga, jer je Kant dokazao da je to nemoguće potvrditi, i ja sam to tako shvatao. A, ipak, ja sam uprkos svemu tražio Boga i nadao se da ću Ga naći. Nisam odustajao ni od uobičajene molitve tom Bogu, Koga sam tražio i Koga nisam mogao naći. Nekad bih sabirao i procjenjivao činjenice o nemogućnosti dokazivanja postojanja Boga, što su zastupali Kant i Šopenhauer, a nekad bih nastojao pobiti ih. Razmišljao sam o tom kako nema uzroka tome, mislene kategorije kao što su prostor i vrijeme. Ako ja postojim, jedini razlog za to jeste ono što se naziva Bog. Ostajao sam pri ovoj ideji i nastojao svim sposobnostima svog bića doprijeti do spoznaje tog uzroka. Čim sam dopro do spoznaje da postoji Sila, Čijim htijenjem postojimo, osjetio sam mogućnost života. Ipak sam nastavio da se pitam: "Šta je taj uzrok, ta snaga? Šta bi trebalo da mislim o njoj i kako bi trebalo da se ponašam spram onog što nazivam Bogom?" Kao odgovor na sva ova pitanja koja sam sebi postavljao ništa mi nije padalo na pamet osim poznatih odgovora: "On je Onaj Koji stvara, Koji oživljava."

Ovi me odgovori nisu zadovoljili. Osjetio sam da gubim ono što mi je potrebno da bih živio. Dušu mi je obuzeo strah i počeo sam se moliti za ono što sam tražio, molio sam da mi pomogne. Moleći, shvatio sam da On mene ne sluša. Moje je srce bilo puno sumnje u postojanje Boga.

Onda sam ponovo molio: "Molim Te, smiluj se na mene, spasi me! Molim te, Bože, pokaži mi put!" Međutim, na mene se niko nije smilovao, i ja sam osjećao da moj život staje.

S različitih sam tačaka to posmatrao, i uvijek sam dolazio do istog zaključka: nisam mogao doći na ovaj svijet bez razloga i smisla. Nisam mogao ni biti ptica koja je ispala iz gnijezda pa nemoćno leži na leđima, kao što sam se osjećao u toj situaciji. Čak i da je tako, jadna ptica koja je ispala iz gnijezda i ostala ležeći pjevala bi u visokoj travi. Pa, pjevao sam i ja; znao sam da me je moja majka nosila pod srcem, hranila i voljela. Gdje je ta majka? Ako sam se rodio, pa ko me je rodio? Pa ne mogu skrivati od sebe da me je na svijet donio neko ko me voli! Dobro, ko je taj neko? Opet Bog.

"Nisam mogao bez razloga doći na ovaj svijet"

On je znao za moje traženje, vidio je moj očaj i moje sukobe. "On postoji!", rekao sam sam sebi, i bilo je dovoljno da to prihvatim. U meni se probudio život, i ja sam osjetio da postojim, osjetio sam radost. Međutim, nakon kratkog vremena, izgubio sam interes za ideju prihvatanja Božijeg postojanja. Preda mnom je bio Bog, Stvoritelj, Koji nam je poslao Svog sina spasitelja u tri različita oblika. Bog, Koji se odvojio od ovog svijeta i od mene, poput komadića leda istopio se pred mojim očima, i na kraju je ostalo samo ništavilo. Ponovo sam osjetio kako se suši izvorište mog života. Ponovo me je obuzela sumnja i onaj ružni osjećaj: osjećaj da nema izlaza osim smrti. Ali, najgore je bilo to što sam osjećao da nisam u stanju to savladati.

Jako se dobro sjećam, bilo je proljeće i bio sam sam u šumi. Osluškivao sam glasove šume. Slušao sam i razmišljao samo o jednom. Uostalom, posljednje tri godine razmišljao sam samo o jednoj istoj stvari. Ponovo sam tražio Boga.

"Dobro, nema Boga!", rekao sam sebi. Moja snaga vizije nije davala ništa niti je bilo nečega stvarnog kao što je moj život. Niko, ništa niti bilo kakvo čudo nisu mogli to dokazati. Naime, čuda su suprotna logici i proizvodu snage moje vizije. "A pojam Stvoritelja koji ja tražim? Otkud taj pojam?", zapitao sam se. Uporedo s ovom pomisli u meni se počela buditi životna radost. Sve oko mene dobilo je snagu i smisao života. Opet, međutim, ova radost ne potraja dugo. Razum je nastavljao da umuje: s jedne strane govorio sam sebi "Ideja Boga nije Bog!", a onda bih rekao "Ideja je nešto što se odvija u meni. Ideja Boga jeste nešto što budim, ali ne mogu da probudim u sebi. Ja tražim nešto bez čega nema života", sad je sve u meni i oko mene ponovo zamiralo i ponovo sam se htio ubiti.

Najzad sam sebe ispitao i zagledao šta se to sve u meni zbiva. Sjetio sam se na stotine prilika za smrt i oživljenje. Shvatio sam da sam živio samo u vjerovanju u Boga.

Dovoljno je bivalo da razmišljam o Bogu, i odmah bih oživio. Kad bih zaboravio na Njega, kad bih uznevjerovao u Njega, i moj bi život propadao. Šta je to oživljavanje i umiranje života? Kad bih gubio vjeru u postojanje Boga, kao da bi pucale i moje veze sa životom. Da se nisam nadao, makar malo, da ću naći Boga, odavno bih završio sa životom. Ali ja sam živio. Kad sam Ga osjećao i kad sam Ga tražio, ja sam živio. Znači, On postoji. On je nešto bez čega nema života. Spoznati Boga i živjeti jeste jedno te isto. Bog je život. I ako si živio tražeći Boga, života nema bez Boga.

Sve u meni i oko mene sinulo je, jače nego ikada prije, i ta svjetlost me nije napustila dok sam živ. Na taj sam se način spasio samoubistva, a kad i kako se odigrala ta

promjena u meni, objasniti nisam mogao. Kako god se u meni neopaženo i polahko gubila želja za životom, a ja osjećao nemogućnost življenja, stagnaciju i potrebu za samoubistvom, na isti se način u mene počela polahko vraćati snaga života. Ona meni nije bila nova, to je najstarija snaga koju sam osjećao u prvim danima života. Sa svakog gledišta, vratio sam se nazad, prema najstarijem, prema shvatanju iz dječačkih i mladalačkih dana, to jest vratio sam se vjerovanju koje me je činilo bivstvujućim, od mene zahtijevalo nešto. Vratio sam se ideji da mi jedini i osnovni cilj življenja bude da budem dobar i u velikom skladu s očekivanjem. Vratio sam se ideji da objašnjenje ovog htijenja nađem u onom što je cijelo čovječanstvo, u meni nepoznatoj i dalekoj prošlosti, uređivalo po svom zakonu. Ukratko, vratio sam se vjeri u Boga, moralnom usavršavanju i tradiciji koja je sačuvala smisao života. Samo je nešto bilo drugačije: u ono vrijeme sam sve ovo nesvjesno prihvatao; sad pak primjećujem da više ne bih mogao živjeti bez toga.

Sve ovo što sam prošao ovako mogu objasniti: kad je bilo, ne znam; na nekoj obali, ko zna kojoj, mene su posjeli u čamac i onda ga okrenuli prema suprotnoj obali. U ruke su mi gurnuli vesla i ostavili me samog. Veslao sam onoliko koliko sam mogao, i napredovao. Ali, kako sam ja išao naprijed, tako je struja koja me je nosila, na meni nepoznato mjesto, postajala sve brža. Ne primjećujući, udaljavao sam se od cilja do kojeg je trebalo da stignem. Vidio sam da oko mene ima mnogo veslača koje je ponijela struja. Dok su jedni nastavljali i dalje da veslaju, drugi su odavno već bili pobacali vesla. Ogromni čamci, lađe, bili su puni ljudi. Dok su jedni nastojali ići protiv struje, drugi su joj se prepustili, dok sam ja, s jedne strane, napredujući, s druge, gledajući putnike koji su ostajali u vodi, zaboravio na pravac koji mi je pokazan. Tačno na sredini vode, u metežu razasutih čamaca i lađa, ja sam sasvim bio izgubio pravac. Dok sam se spuštao niz vodu, svuda oko mene prolazili su jedrenjaci, lađe, čamci na vesla, s kojih su se čuli

radosni pobjednički povici mornara koji su mi dobacivali da nema drugog pravca. Vjerovao sam im i zajedno s njima išao dalje. Otišao sam tako daleko daleko. Tako daleko sam otišao da odjednom više nisam mogao čuti ništa osim brzog šuma vode u kojoj sam se izgubio. Vidio sam čamce kako se tu raspadaju. Od užasa zbog svega što sam tu vidio i preživio došao sam sebi. Dugo nisam mogao shvatiti šta mi je bilo. Ispred sebe sam vidio samo ništavilo prema kojem sam jurio i koje me je uplašilo, nisam nigdje vidio spasa. Nisam znao šta bi trebalo da uradim. Tad sam pogledao unazad i vidio bezbroj čamaca. Tvrdoglavo, uporno se boreći, prelazili su vodu. U tom trenu sjetio sam se vesala i pravca. Okrenuo sam nazad, uz vodu, i počeo da čamac primičem suprotnoj obali.

Obala je bila Bog, pravac tradicija, a vesla sloboda koja mi je data. Vesla su mi data da bih dospio do obale, da se spojim s Bogom.

četvrto poglavlje

DOKUMENTI

Originalno rusko izdanje Tolstojeve poslanice
"Muhammedovi hadisi kojih nema u Kur'anu"

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА,
НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН
Избраны Л. Н. Толстым

Баку — 1990

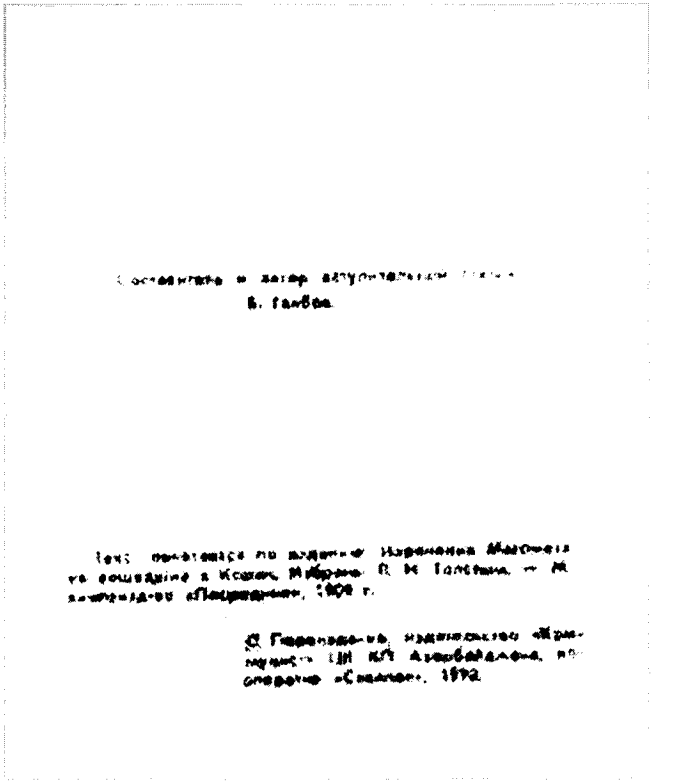

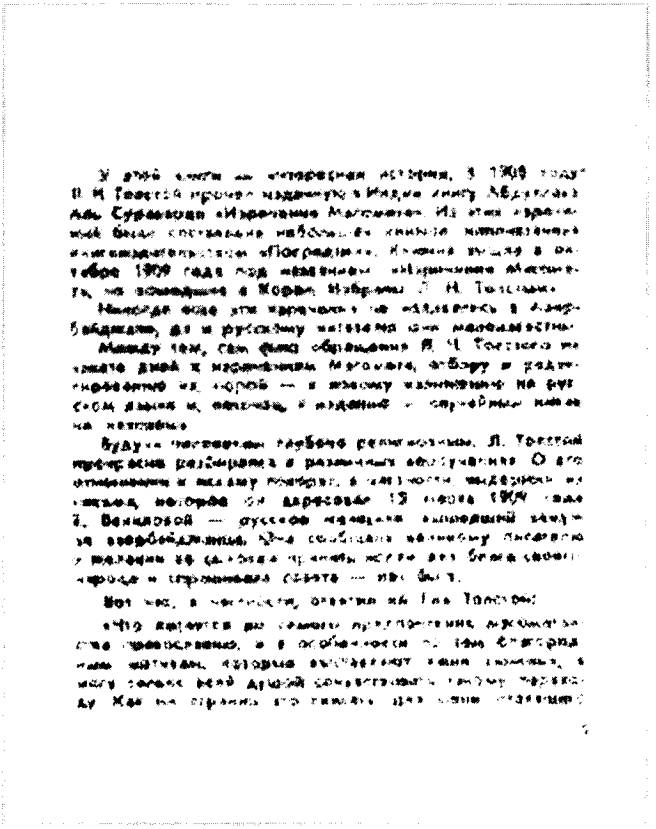

выше всего христианские идеалы и христианское уче-
ние в его истинном смысле, для меня не может быть
никакого сомнения в том, что магометанство по своим
внешним формам стоит несравненно выше церковного
православия. Так что, если человеку поставлено толь-
ко два выбора: держаться церковного православия или
магометанства, то для всякого разумного человека не
может быть сомнения в выборе, и всякий предпочтет
магометанство с признанием одного догмата, единого
Бога и Его пророка, вместо того сложного и непонят-
ного богословия — Троицы, искупления, таинств, Бо-
городицы, святых и их изображений и сложных бого-
служений. Оно и не могло быть иначе, т. е. не могло
не быть того, чтобы магометанство по отсутствию мно-
гих суеверий, затемняющих сущность учения и вошед-
ших в церковную веру, не стояло бы выше этой цер-
ковной веры по одному тому, что магометанство воз-
никло на 600 лет позднее христианства.

Все на свете развивается, совершенствуется: как
совершенствуется отдельный человек, так совершен-
ствуется и все человечество и главная основа жизни
всех людей — их религиозное сознание. Совершен-
ствование же религии состоит в ее упрощении, уяс-
нении, освобождении от всего того, что скрывает ее.
Таков освобождение религиозной истины от того, что
скрывает ее, совершалось с самых древнейших времен
великими мыслителями человечества, сделавшимися
основателями всех больших религий. Так, прежде всех
других, известных нам религий, такое новое, более вы-
сокое понимание религии дано было в книгах Веды
(в Индии), позднее в учениях Моисея, Будды, Конфу-
ция, Лао-Тсе, Христа, Магомета. Все эти основатели
новых религий, освобождавшие религию от древнего
грубого понимания ее и заменявшие его более глу-
боким, простым и разумным, были великие люди, но
все-таки люди, и потому не могли выразить истину во

всей ее ясности, глубине и чистоте от всяких прошлых заблуждений. Но если бы даже предположить, что люди эти не могли ошибаться, и все что они говорили, было несомненная истина, то те ученики их, которые стояли много ниже их, не усвоив истину во всей ее глубине, естественно, желая украсить ее, сделать ее обязательною для всех, извращали ее, прилагая к ней опять много ненужного и в особенности чудесного, из-за которого трудно было большинству людей видеть самую истину во всем ее значении. И таким извращения истины, чем дольше исповедовались религии, тем все больше и больше чудесного и отвратительного истину и затемняли ее. И потому в самых древних религиях больше всего чудесного и всякого рода суеверий, скрывающих истину: более всего в самой древней, в браминской, уже меньше в буддийской, конфуцианской, таосистской, еще менее в христианской, но уже меньше всего в самой последней большой религии — в магометанской».*

Примерно в то же время, когда писались эти строки, готовилась к печати и почти забытая книга, которую мы считаем важным сделать доступной сегодняшнему читателю.

В наше время, когда фанатики разных мастей, стремясь стравить народы, толкуют о мракобесии той или иной религии, это — насущная необходимость.

Б. ГАИБОВ

---

* Письмо Л. Н. Толстого Е. Е. Вахтиной — 15 марта 1909 года — «Литературный Азербайджан» № 12 1978 г. стр. 116

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА, НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН

Магомет спал под пальмою и, внезапно проснувшись, увидел перед собою своего врага Дьютура, занесшего над ним меч. «Ну, Магомет, кто спасет теперь тебя от смерти?» — вскричал Дьютур. «Бог», — отвечал Магомет. Дьютур опустил меч. Магомет вырвал его и вскричал в свою очередь: «Ну, Дьютур, кто спасет теперь тебя от смерти?» «Никто», — отвечал Дьютур. «Так знай же, что тот же Бог спасет тебя», — сказал Магомет, возвращая ему меч. И Дьютур сделался одним из вернейших друзей пророка.

* * *

О, Господи! Даруй мне любовь к тебе; даруй мне любовь к тем, кого ты любишь; сделай так, чтобы я мог исполнить дела, заслуживающие твоей любви; сделай так, чтобы любовь твоя была для меня дороже меня самого, дороже семьи моей и богатства.

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА,
НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН

Избраны Л. Н. Толстым.

Оформитель — художник Р. Мамедов.
Технический редактор — Э. Тагиева.

Подписано в печать 16.11.90 г. Формат бумаги 60×90 1/8.
Бумага газетная. Печать офсетная. Усл. п. л. 0,75.
Учетн.-изд. л. 0,4. Заказ 7595. Тираж 50000. Цена 2 руб.

Отпечатано в типографии издательства «Коммунист»
ЦК КП Азербайджана.

Изречения Магомета, не вошедшие ран. Избраны Л. Н. Толстым. — М., к дательство «Посредник», 1909 г. — 32

Перепечатано книги «Изречения Магомета, не шие в Коран. Избраны Л. Н. Толстым». — М. изд-во «Посредник», 1909 г.

* * *

Бог говорит: «О, человек! Только следуй моим законам, и ты сделаешься подобен мне; и скажешь: «Да будет, — и будет так»[1].

* * *

Не умерщвляйте своих сердец излишней пищей и питьем.

* * *

Ангелы сказали: «О, Боже! Есть ли что-либо из сотворенного тобой более крепкое, чем камни?» Бог сказал: «Есть, железо крепче камней, ибо оно разбивает их». Ангелы сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из сотворенного тобою более крепкое, чем огонь?» Бог сказал: «Есть, вода крепче огня, ибо она останавливает и гасит огонь». Тогда ангелы сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из созданного тобою более крепкое, чем вода?» Бог сказал: «Есть, ветер крепче воды: он волнует и гонит ее». Они сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из созданного тобою более крепкое, чем ветер?» Бог сказал: «Есть, дети Адама, дающие милостыню; люди, скрывающие от левой руки то, что они подают правой, преодолевают все».

[1] То есть, если человек живет в полном соответствии с жизнью мира и законами природы, то и его воля находится в согласии с волей бога, и чего бы он ни пожелал, все будет ему.

Абдуллах Аль Сухраварди

Бог говорит: «Я был никому неизвестным сокровищем. И я пожелал быть известным. И вот я создал человека».

* * *

Не злословь никого. И если кто-нибудь станет злословить тебя и выставлять на вид пороки, какие он знает в тебе, не разоблачай пороков, какие ты знаешь в нем.

* * *

То, что законно, — ясно, и то, что не законно, — тоже ясно; но есть сомнительное между тем и другим. Когда представится тебе такое сомнительное, воздержись и ничего не делай.

* * *

Кто милостив к созданиям Божиим, к тому милостив Бог; потому будь милостив к человеку на земле, к доброму ли, к злому ли, — а быть милостивым к злому, значит, удерживать его от зла.

* * *

Магомет, спрошенный о том, в чем состоит высшая вера, отвечал: «Делайте всем лю-

дям то, что вы желали бы, чтобы вам делали люди, и не делайте другим того, чего вы не желали бы себе».

* * *

Испытание искренности каждого верующего мусульманина заключается в том, чтобы оставлять без внимания все то, что находится не в его власти.

* * *

Бог устроил прямую дорогу с двумя стенами по ее сторонам, с отворенными воротами в них, прикрытыми занавесками. В начале этой дороги стоит распорядитель, который говорит: «Идите прямо по дорога и не сворачивайте в сторону». А выше этого распорядителя стоит другой, который говорит всякому, направляющемуся к воротам: «Не входите в эти ворота, иначе вы наверное упадете». И вот дорога эта есть жизнь; открытые ворота на ней — это дела, запрещенные Богом, занавески, которыми прикрыты ворота, это границы, поставленные Богом; первый распорядитель есть слово Божие, а второй — Бог, пребывающий в сердце каждого верующего

Милостыня есть долг каждого верующего. Тот, кто не имеет для нее средств, пусть творит добрые дела и удерживается от зла, и это будет его милостыней.

* * *

Каждый вожделенный взгляд — прелюбодеяние, и когда женщина надушится и идет в собрание, где есть мужчины, с желанием показать себя, с сладострастным взглядом, она — прелюбодейка.

* * *

Магомет однажды сказал Вабишаху: «Не правда ли, ты пришел затем, чтобы спросить меня, что есть добро и что зло?» «Да, — отвечал тот, — я пришел именно затем». Тогда Магомет обмакнул в миро свои пальцы, коснулся ими его груди, сделав знак в направлении к сердцу, и сказал: «Спрашивай наставления у своего сердца». Это он повторил трижды и затем сказал: «Добро — это то, что придает твоему сердцу твердость и спокойствие, а зло — это то, что повергает тебя в сомнение, хотя бы в такое время, когда другие люди оправдывают тебя».

* * *

Вы не войдете в царство Божие до тех пор, пока не будете иметь веры; и вы не ис-

Истинная скромность — источник всех добродетелей.

* * *

Без скромности и целомудрия не может быть веры.

* * *

Будьте настойчивы в делании добра.

* * *

К свету стремился я, в свете и живу.

* * *

Блажен тот, кто, видя доброе, благодарит Бога, а подвергаясь несчастиям, терпеливо их переносит; всегда награжден он от Бога.

* * *

Люди, нашедшие истинный путь, не сбились бы с него, если бы не вступали в споры.

* * *

Величайшие враги Бога — это люди, которые называют себя верующими, а творят дела неправды и дерзновенно проливают кровь людей.

* * *

Могила — первая ступень в вечности.

* * *

Самая святая война — та, в которой человек побеждает самого себя.

* * *

Час созерцания лучше, чем год благоговения.

* * *

Молитва — соединение верующего с Богом возвышением духа.

* * *

Смерть — это мост, соединяющий друга с другом.

* * *

Я горжусь тем, что беден.

* * *

Верующий умирает с преданностью воле Божией и надеждой на Его благость.

* * *

деленным оком на чужую жену; а прелюбодеяние языка: это высказывать то, что противно воле Божией.

* * *

Ничто так не противно Богу, как то, что люди, мужчины и женщины, вместо того, чтобы служить Богу, совершают прелюбодеяние.

* * *

Бог милостив к тому, кто добывает себе пропитание не попрошайством, а своим трудом.

* * *

Награда бывает столь же великой, сколь велико несчастье, то есть, чем более кто несчастлив и злополучен, тем выше и совершеннее его награда. И поистине, когда Бог любит кого, то он повергает его в несчастия.

* * *

После исповедания своей веры Магомет обыкновенно говорил: «О, Господи! Молю тебя о твердости в вере, о готовности идти прямым путем, о помощи твоей приобрести милость в глазах твоих и подобающим образом чтить тебя; молю тебя еще, чтоб ты дал мне сердце невинное, отвращающееся от по-

рока, и правдивый язык; и молю еще тебя, чтобы ты дал мне то, что ты признаешь добродетелью, оградив от того, что ты признаешь пороком, и чтобы ты простил мне те прегрешения мои, какие ты знаешь.

* * *

Знаешь ли ты, что подрывается под самое основание нашей веры и что низвергает ее? Это ошибки толкователей, словопрения лицемерь и повеления повелителей, сбившихся с дороги.

* * *

Женщина — вторая половинка мужчины.

* * *

Знание терпит ущерб, когда его забывают, но оно вовсе теряется, когда его сообщают недостойному.

* * *

Кто же ученый? Тот, кто исполняет то, что он знает.

* * *

Близко время, когда от нашей веры ничего не останется, кроме ее имени, и от Корл-

на ничего, кроме его видимости, когда в мечетях не будет более ни учения, ни служения Богу, когда ученые сделаются людьми, худшими из всех, живущих на земле, когда споры и препирательства станут исходить от них и возвращаться к ним.

* * *

Стремление к знанию есть Божественная заповедь для каждого верующего; но наставлять в знании недостойных его значит надевать жемчуг, драгоценные камни и золото на шею свиньям.

* * *

Наставления бывают трех родов: такие, правда которых несомненна, — следуй им; такие, которые сбивают с пути, — удерживайся от них, и такие, которые неясны, — ищи у Бога разъяснения их.

* * *

Верующие не умирают; они только переносятся из тленного мира в мир вечного существования.

* * *

Истинно-верующий Благодарит Бога в дни преуспеяния и полагается на Его волю в невзгодах.

* * *

На Бога надейся, но привязывай своего верблюда.

* * *

Драгоценен мир и все, что есть в нем; но самое драгоценное из всего, что есть в нем, это — добродетельная женщина.

* * *

Никто из поэтов не сказал вернее Лебида: «Знаю, что все суета, кроме Бога».

* * *

Присоединяйтесь к истине, чуждайтесь лжи.

* * *

Недостойно верующего позорить чью-либо честь; недостойно проклинать кого-либо, недостойно злословить и недостойно верующего всякое пустословие.

* * *

Избегайте подмечать и осуждать недостатки в людях, особенно такие, какие есть в вас самих.

* * *

Побольше молчать и оставаться в добром расположении духа, — может ли быть что-либо лучше этого?

* * *

Будьте осторожны в шести случаях: когда говорите, — говорите истину; когда вы что-либо обещаете, — исполняйте; долги свои — платите; будьте целомудренны и в мыслях, и на деле; удерживайте свою руку от всякого насилия и сторонитесь всего худого.

* * *

Бог наставляет нас быть смиренными, почтительными и не гордыми, так, чтобы ни один человек не угнетал другого.

* * *

Тот не с нами, кто зовет других помогать ему в деле угнетения; и тот не с нами, кто отстаивает свой народ в неправде, и тот не с нами, кто умирает, помогая своему народу утверждать произвол.

* * *

Любовь ваша делает вас глухими и слепыми.

Нет совершенной веры у того, кто не желает брату своему того же, чего он желал бы себе.

* * *

Тот, у кого нет чистого сердца и языка, удерживающего от пустословия, не может быть верующим.

* * *

Исполнение религиозных обрядов не искупит вины злоречивого языка.

* * *

Сказать вам о том, что лучше поста, милостыни и молитвы? Это — примирение друга с другом: потому что вражда и злоба лишают человека всякой награды от Бога.

* * *

Бог ничего не создал лучше разума, — ничего более совершенного и прекрасного; блага, какие он дает людям, он дает ради него; от разума же происходит и понимание Бога.

Бог — сам кроток, исполнен кротости. Он дает кроткому то, чего не дает жестокому.

* * *

Не тот могуч и силен, кто низвергает людей, а тот, кто удерживается от гнева.

* * *

Богатство бывает не от изобилия мирских благ, а от довольства духа.

* * *

Однажды Магомет спал на циновке и встал очень загрязненный ею. Некто сказал ему: «О, посланник Божий! Ведь если бы ты пожелал, я постлал бы тебе мягкую постель». Магомет ответил: «Что мне до этого мира? Ведь я здесь, как путешественник, который вошел в тень дерева и сейчас выйдет из нее».

* * *

Когда вы видите человека, одаренного более вас богатством и красотой, тогда подумайте о людях, одаренных менее вас.

Смотрите на людей, стоящих ниже вас: это предохранит вас от пренебрежения к благостям Божиим.

* * *

Один человек пришел к Магомету и сказал ему: «Поистине, я люблю тебя». Магомет ответил ему: «Подумай о том, что ты говоришь». И человек тот сказал: «Клянусь, я люблю тебя», — и повторил слова эти трижды. Тогда Магомет сказал ему: «Если ты искренен, то приготовься к бедности, ибо бедность придет к тому, кто любит меня, скорее, чем поток к морю».

* * *

Рассудить двоих людей есть милосердие; и помочь человеку сесть в седло и поднять ему его мешок есть милосердие; и доброе слово, которое говорят в благодарность, и краткий ответ вопрошающему есть милосердие, и удаление того, что причиняет неудобство людям, как терновника или камней с дороги, есть милосердие.

* * *

Бог говорит: «Для возлюбленного мною я — слух, которым он слышит, я — зрение, которым он видит, я — руки, которыми он берет, и ноги, которыми он ходит».

Как трение о землю очищает железо, так память о Боге очищает сердце человека.

* * *

Каждое доброе дело есть дело милосердия, и разве не доброе это дело встретить брата своего с приветом и налить воды из меха своего в его кувшины?

* * *

Магомет спросил: «Как вы думаете, бросит ли женщина ребенка своего в огонь?» Ему отвечали: «Нет». Тогда Магомет сказал: «А ведь Бог более сострадателен к своим созданиям, чем женщина к своему ребенку».

* * *

Захватывающий одному себе то, чем должны пользоваться все люди, — грешник и нарушитель закона.

* * *

Отдавай работнику плату его прежде, чем высохнет его пот.

Будь ласков с людьми и не будь груб. Будь любезен с ними и не презирай их. И когда ты встретишь иудеев и христиан, которые будут спрашивать тебя о ключах рая, скажи им, что ключи рая в том, чтобы свидетельствовать истину божию и творить дела добра.

* * *

Милосердие — когда вы улыбаетесь приветливо брату своему, милосердие — когда вы пробуждаете человека к добрым поступкам и удерживаете от незаконных дел, милосердие — когда вы указываете дорогу людям, потерявшим ее, и когда вы помогаете слепому.

* * *

Любите ли вы своего Создателя? Если да, то любите прежде всего людей, своих собратьев.

* * *

Знимать словам мудрости и внушать другим любовь к истине лучше, чем исполнять предписания закона.

* * *

Наиболее почитаем у бога тот, кто прощает обидчику, находящемуся в его власти.

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА,
НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН
Избраны Л. Н. Толстым.

Оформитель — художник Р. Мамедов.
Технический редактор — Э. Тагиева.

Подписано в печать 16.11.90 г. Формат бумаги 60 × 90 1/16.
Бумага газетная. Печать офсетная. Усл. п. л. 0,75.
Учетно-изд. л. 0,4. Заказ 7595. Тираж 50000. Цена 2 руб.

Отпечатано в типографии издательства «Коммунист»
ЦК КП Азербайджана

Knjiga sa sadržajem pisama razmijenjenih između porodice Vekilov i Tolstoja

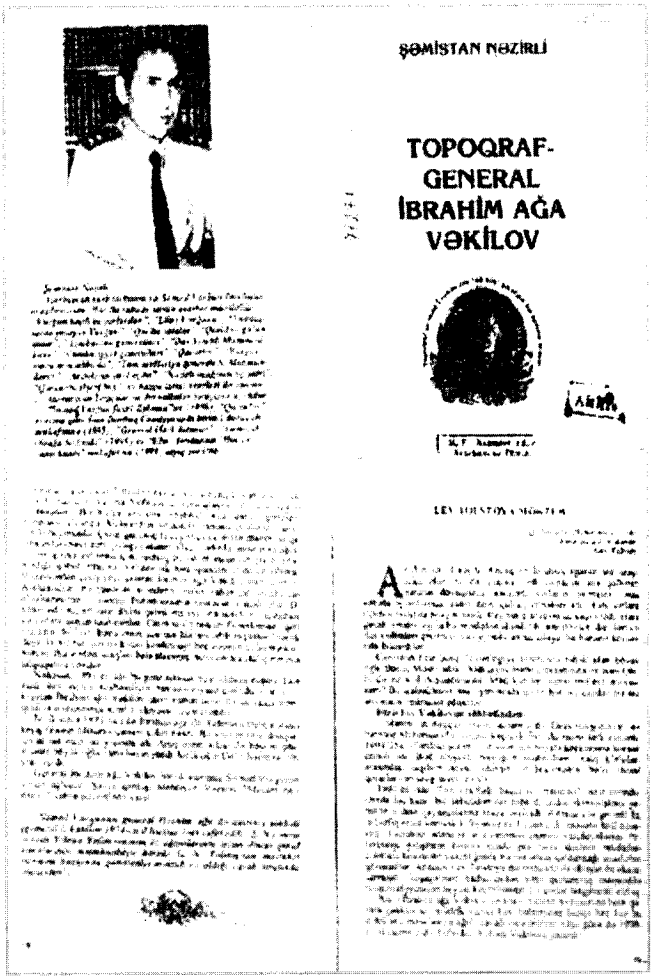

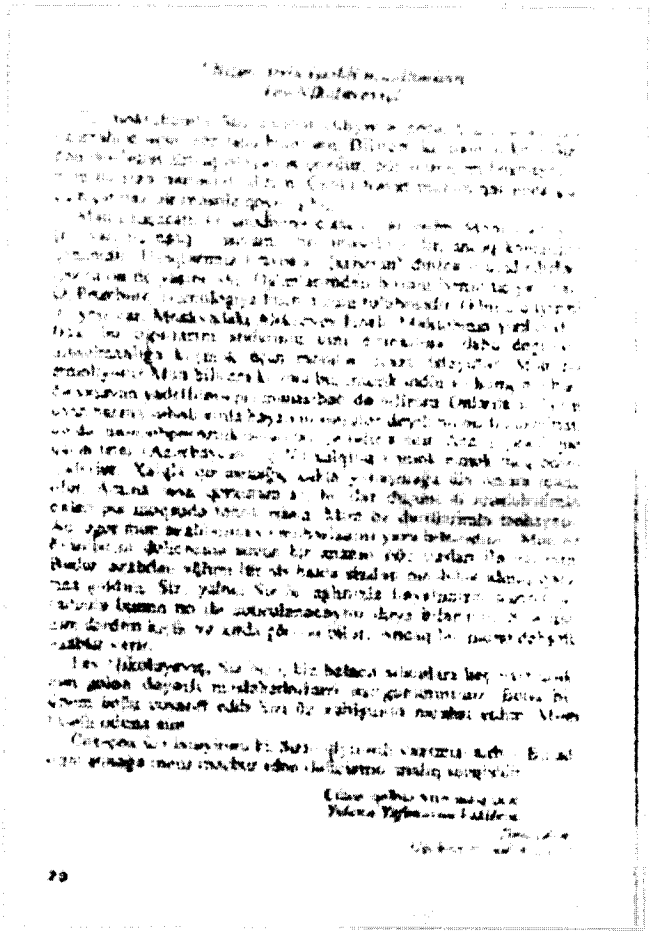

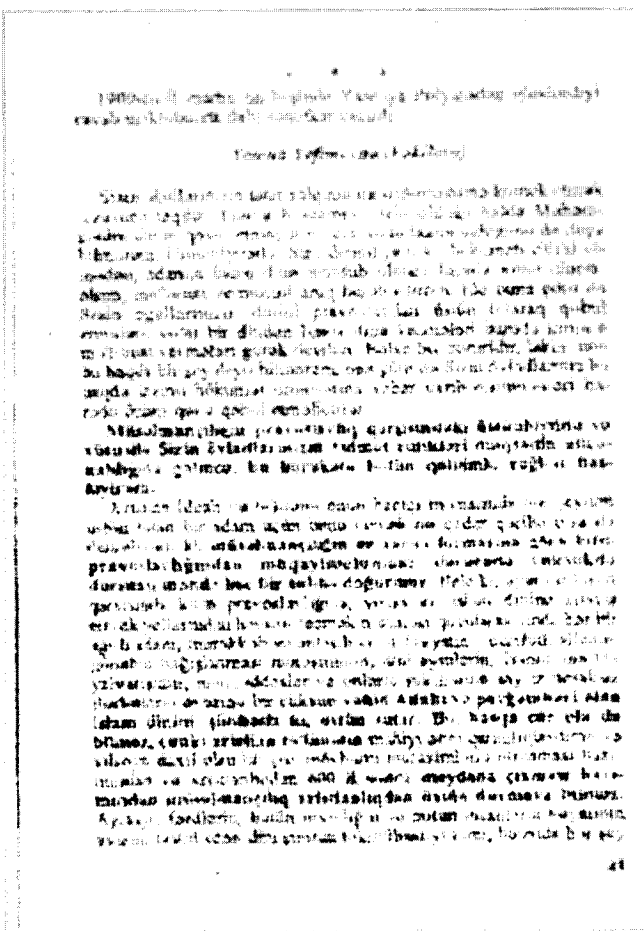

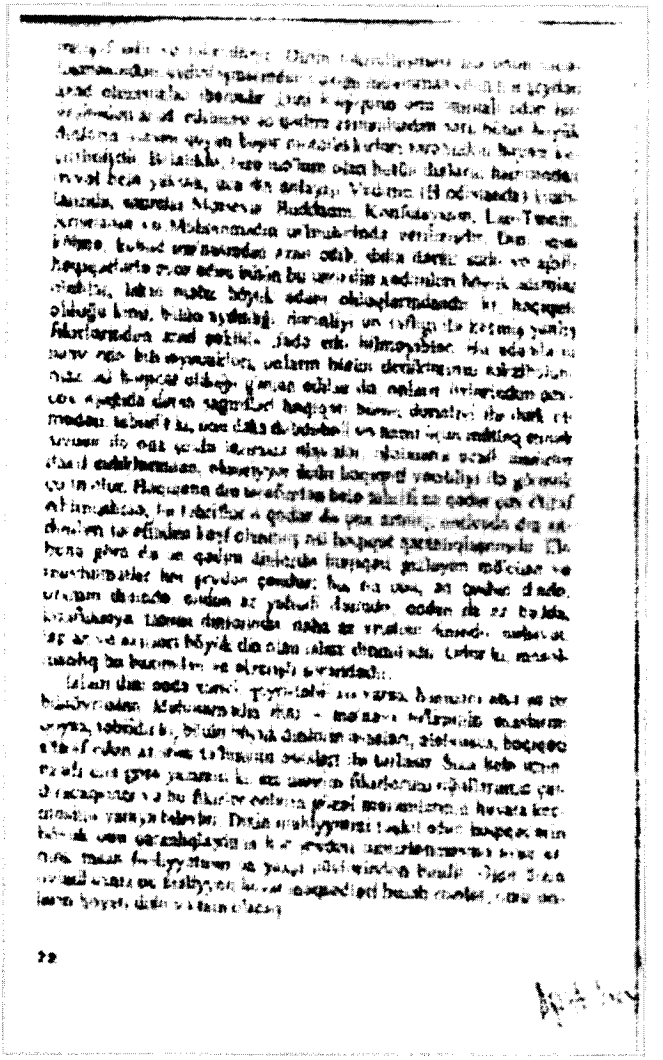

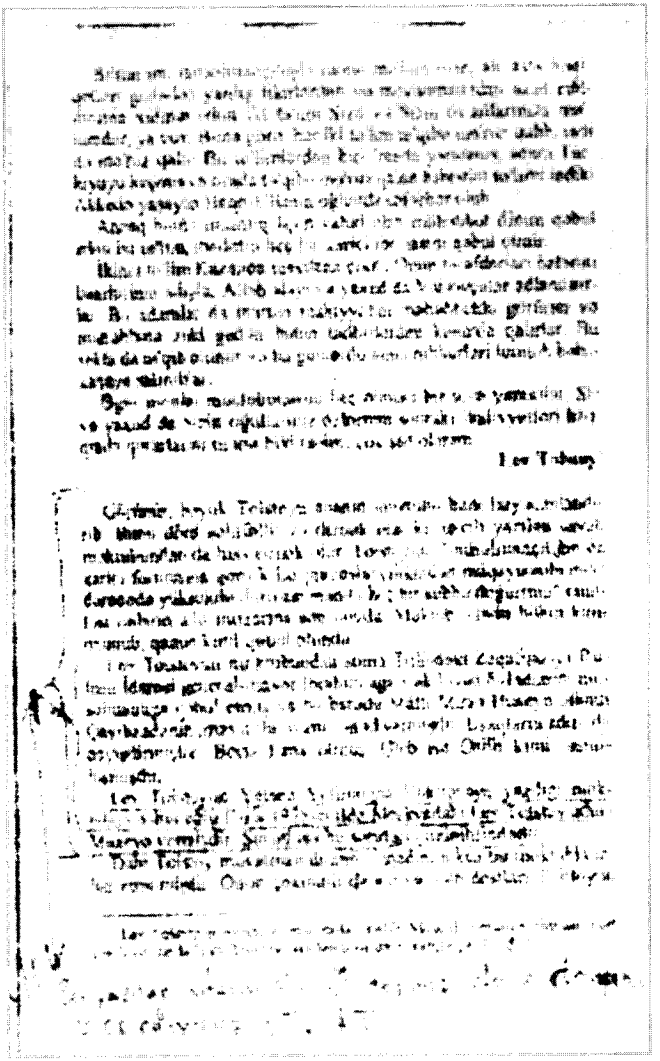

Lev Tolstoj

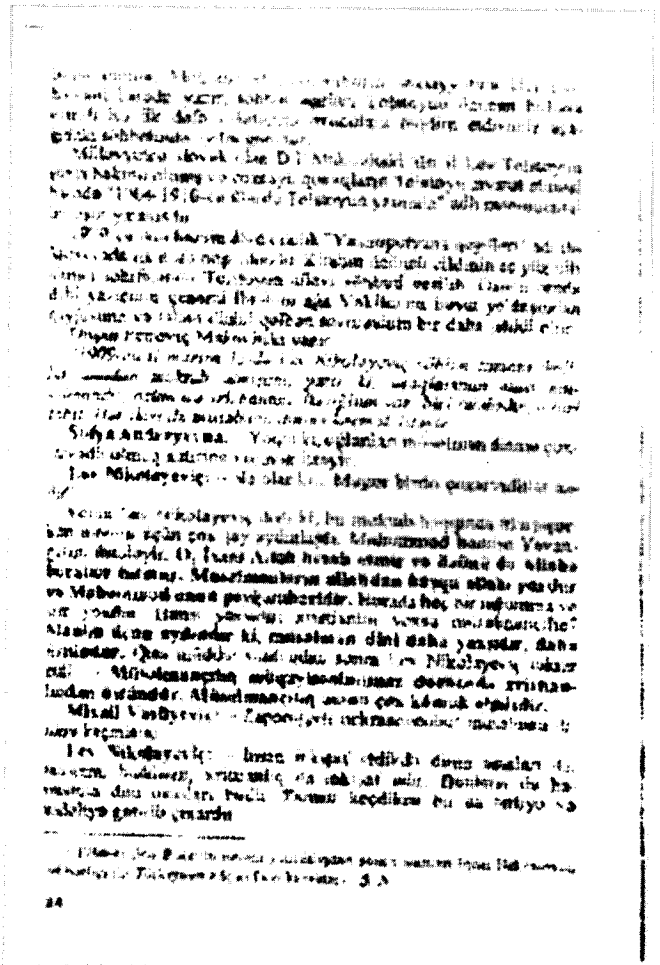

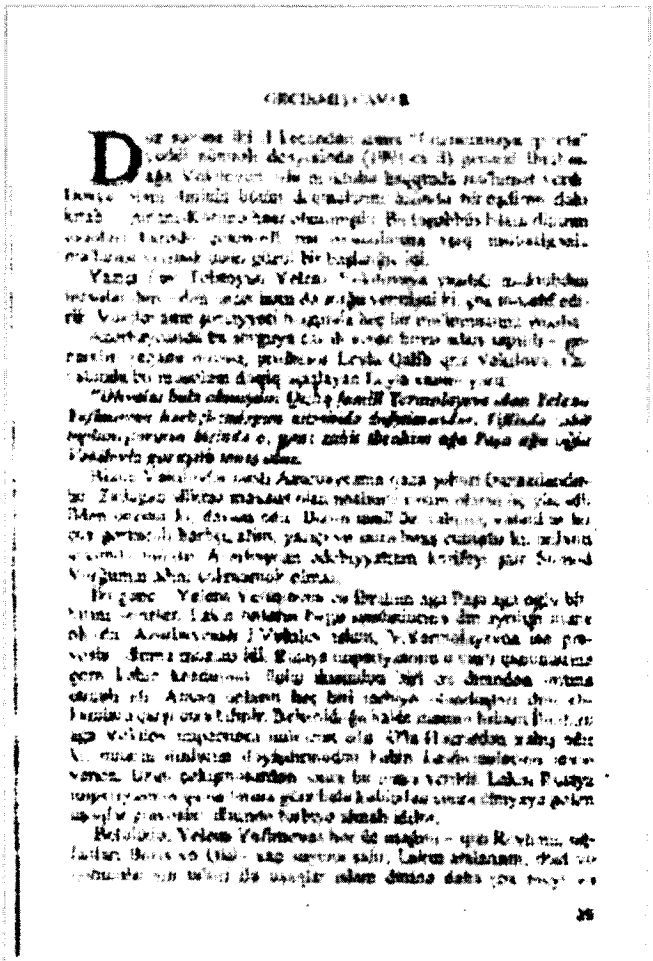

SADRŽAJ

Predgovor izdanju na bosanskom jeziku 5
Književno djelo Lava Nikolajeviča Tolstoja 7
Riječ izdavača turskog izvornika 15
Treba da se zna 16
Predgovor 19
Tolstojeva vjera 20
Uvod 25
Tolstoj: pisac koji se divio Muhammedu, a.s. 26
Biografija jednog izuzetnog pisca 31
Lav Nikolajevič Tolstoj 32

Prvo poglavlje: Muhammed, alejhis-selam 35

Sveopća uputa 37
Allahu, upiši moju ljubav prema Tebi 38
Izvori 57

Drugo poglavlje: Pisma 63

Pisma 63
Pouke Muhammeda, alejhis-selam 64
Tolstojev odgovor 65
Pismo Lavu Tolstoju 67
Odgovor Lava Tolstoja 70
Bilješke iz Jasne Poljane 75
Zabrinuta majka Jelena Vekilova 77
Tolstoj i nakšibendije 78

Treće poglavlje: Tolstojeve ispovijesti **81**

Vjerovanje u Boga 82
Kad bi moglo da se ne postoji 87
Pronaći nepoznato 89
Jedinstvo s Bogom 92
"Treba pronaći Boga" 94
Ne mogu prihvatiti kršćanstvo 97
Traženje Boga 100

Četvrto poglavlje: Dokumenti **107**

Originalno rusko izdanje Tolstojeve poslanice
"Muhammedovi hadisi kojih nema u Kur'anu" 109
Knjiga sa sadržajem pisama
razmijenjenih između porodice Vekilov i Tolstoja 135

Sadržaj 142

Izdavač
LIBRIS d.o.o.

Za izdavača
Said Katica

Recenzent
mr. Orhan Bajraktarević

Lektura i korektura
Omer Resulović
Sanda Hromadžić

Dizajn i tehničko uređenje
Izedin Šikalo

Štampa: **BEMUST**
Za štampariju: **Mustafa Bećirović**

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.161.1:929 Tolstoj L.N.
28-725-4/-5

TOLSTOJ, Lav Nikolajevič
Poslanica slavnog ruskog pisca o Pejgamberu Muhammedu (sallallahu alejhi ve selllem) : dugo skrivana knjiga / Tolstoj ; s turskog prevela Ramiza Smajić. - Sarajevo : Libris, 2006. - 143 str. : faks. ; 20 cm

Prijevod djela: Ünlü Rus Yazarin Islam Peygamberi Ile Ilgili Kayip Risalesi Hz. Muhammed. - Književno djelo Lava Nikolajeviča Tolstoja / Ilijas Tanović: str.7-13

ISBN 9958-636-19-0

COBISS.BH-ID 14727430

"Koliko god to bilo čudno reći, za mene je islam neuporedivo uzvišeniji od kršćanstva. Da je čovjek imao pravo izbora, svaki bi razuman čovjek nesumnjivo prihvatio islam, jednog Boga i Njegovog Poslanika."

Lav N. Tolstoj (1828-1910)

Slavni ruski pisac, L. N. Tolstoj pročitao je 1908. godine u Indiji štampanu knjigu Abdullaha es-Suhreverdija "Hadisi Muhammeda, a.s." Od pročitanih hadisa sačinio je poslanicu i objavio u ruskoj izdavačkoj kući "Posrednik".

Ruski narod, posebno prosvjetitelji, voljeli su Tolstoja zbog njegove neizmjerne snage i znalo se da će se rusko društvo, ako se pročuje da je prihvatio islam, početi okretati snažno islamu. Iz ovog razloga, Tolstojevu knjigu s probranim hadisima Muhammeda, a.s., ruske obavještajne organizacije poput KGB-a nastojale su zadržati u tajnosti i zaboravu i ometati njeno dalje štampanje. Tolstoj je ovom knjigom upoznao rusko čitateljstvo s hadisima Muhammeda, a.s.

Teme hadisa koje je probrao zasnovane su na pojmovima "siromaštvo" i "jednakost", čime je pokazao da brine za to da objasni ruskom narodu i onima koji su obmanjivani šta je ispravno.

Tolstoj je, hadisima koje je odabrao i objedinio u ovoj knjizi, želio naglasiti da je islam mjesto istinske pravde i jednakosti, istinskog bratstva i požrtvovanosti, poštovanja i ljubavi prema čovjeku i drugom...

Prof. dr. Telman Hurşidoğlu ALIYEV

ISBN 9958-636-19-0

9 789958 636196